

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ENGELLİ ÇOCUĞA SAHİP AİLELERİN TEMEL AFET BİLİNCİNE YÖNELİK BİR
ÇALIŞMA (YALOVA ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Ezgi YALÇIN İLHAN

Enstitü Anabilim Dalı: SOSYAL HİZMET
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL HİZMET

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali Rıza ABAY

ARALIK 2018

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENGELLİ ÇOCUĞA SAHİP AİLELERİN TEMEL AFET BİLİNCİNE YÖNELİK BİR
ÇALIŞMA (YALOVA ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Ezgi YALÇIN İLHAN (147203015)

Enstitü Anabilim Dalı: SOSYAL HİZMET
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL HİZMET

Bu tez 02.01.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Adı SOYADI	Kanaati			İmza
Jüri Başkanı (Danışman)	Prof. Dr. Ali Rıza ABAY	☒ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Fatma KAHRAMAN GÜLOĞLU	☒ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Uğur ÖZDEMİR	☒ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

**Ezgi YALÇIN
İLHAN**

**11.12.2
018**

**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU
BEYAN BELGESİ**

Tez Başlığı: Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Temel Afet Bilincine Yönelik Bir Araştırma (Yalova Örneği)

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 63 sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 20/12/2018 tarihinde aşağıda ismi yazılı danışmanım tarafından şahsıma iletilen Turnitin intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı %7'dir.

Uygulanan filtrelemeler: 1. Kaynakça hariç, 2. Alıntılar dâhil, 3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı SOYADI : Ezgi YALÇIN İLHAN
Öğrenci Numarası : 147203015
Ana Bilim Dalı : Sosyal Hizmet
Programı : Sosyal Hizmet
Türü : ( ) Proje (X) Yüksek Lisans Tezi ( ) Doktora Tezi

Taramayı Yapan Araştırma Görevlisi

Ar. Gör. Habibullah AKINCI

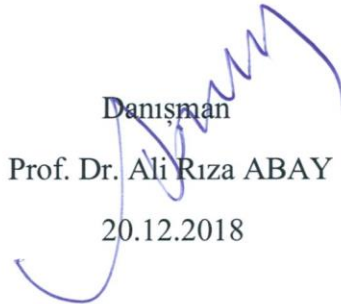
20.12.2018

Danışman

Prof. Dr. Ali Rıza ABAY

20.12.2018

ÖNSÖZ

“Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Temel Afet Bilincine Yönelik Bir Çalışma (Yalova Örneği)” adlı bu çalışmada, toplumun dezavantajlı grubu olarak tanımlanan engelli çocuğa sahip ailelerin temel afet bilincine yönelik bilgi düzeyleri araştırılmıştır. Bu çalışma sonucu engelli çocuğa sahip ailelerin temel afet bilincine yönelik farkındalıkları ortaya koyulmuştur.

Bu çalışma süresince benden desteklerini esirgemeyen tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Ali Rıza ABAY’a,

Fikir ve yönlendirmeleri ile hayatıma ışık tutan değerli hocam Sayın Dr. Uğur ÖZDEMİR’e

Görev yaptığım kurum olan Yalova İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü İl Müdürü Sayın Aziz AKSOY’a,

Çalışma boyunca yanımda olduğunu hissettiren ve karşılaştığım sorunları çözmemde bana yardımcı olan sevgili eşim Fatih İLHAN’a

Son olarak hayatım boyunca hep yanımda olduklarını bildiğim ve benden hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen babam Aziz YALÇIN, annem Perihan YALÇIN ve kardeşim Toygar YALÇIN’a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Ezgi YALÇIN İLHAN

10.12.2018

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	vi
TABLO LİSTESİ	vii
EKLER LİSTESİ	ix
ÖZET	x
SUMMARY	xi
GİRİŞ	1
Çalışmanın Konusu	2
Çalışmanın Önemi	2
Çalışmanın Problemi	2
Çalışmanın Amacı	3
Çalışmanın Yöntemi	4
Çalışmanın Hipotezleri	5
Çalışmanın Varsayımları	6
Çalışmanın Sınırlılıkları	6
Literatür İncelemesi	6
BÖLÜM 1: AFET VE ACİL DURUM YÖNETİMİ	7
1. 1. Afet Kavramı	7
1. 1. 1. Afet İle İlgili Kavramlar	9
1. 2. Afet Yönetimi Aşamaları	11
1. 2. 1. Zarar Azaltma	11
1. 2. 2. Hazırlık	12
1.2. 3. Müdahale	14
1. 2. 4. İyileştirme	15
1.3. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	16
1.3.1. İnsani İhtiyaçlar Ve Olağandışı Durumlar.....	16
1.3.2. Temel Afet Bilinci Eğitimi	17
1.3.3. Temel Afet Bilinci Eğitiminin Konusu	19
1.3.4. Temel Afet Bilinci Eğitiminin İçeriği	20
1.3.5. Engellilere Yönelik Temel Afet Bilinci Eğitimlerinin İçeriği	22
BÖLÜM 2: AFET VE ENGELLİLİK	24
2. 1. Engellilik Kavramı	24
2.1.1. Engellilik Sebepleri ve Türleri	28

2.1.2. Engellilik Yaşayan Çocuklar, Gençler ve Afet	30
2.2. Engellilerde Eğitim.....	32
2.2.1. Engellilerde Özel Eğitim ve Tanımı	34
2.2.2. Engellilerin ve Ailelerinin Temel Afet Bilinci Eğitimi	35
2.3. Engellilik Ve Afet İlişkisi	35
BÖLÜM 3: BULGULAR VE YORUMLAR.....	38
3.1.Sosyo Demografik Özellikler	38
3.2.Temel Afet Bilincine Yönelik Sorular	44
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	58
SONUÇLAR.....	60
ÖNERİLER.....	61
KAYNAKÇA	64
ÖZGEÇMİŞ	67
EKLER	68

KISALTMALAR

AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AFDEM	: Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezi
AADYM	: Afet Acil Durum Yönetim Merkezi
AYM	: Afet Yönetim Merkezi
BM	: Birleşmiş Milletler
EYAP	: Engellilere Yönelik Afete Hazırlık Eğitim Programlarının Oluşturulması ve Uygulanması Projesi
Mw	: Magnitud
TAMP	: Türkiye Afet Müdahale Planı
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri

TABLO LİSTESİ

TABLO.1: 1999 Gölçük Depremi Ölü, Yaralı ve Hasar Durumu.....	8
TABLO.2: Yalova İli Toplanma Merkezleri	13
TABLO.3: Yalova AFAD 2010-2017 Eğitim Faaliyetleri	18
TABLO.4: Yalova AFAD 2018 Yılı Eğitim Faaliyetleri	19
TABLO 5: Yaş Ve Cinsiyete Göre Engelli Nüfus.....	26
TABLO 6: Engel Gruplarına Göre Engelli Nüfus (%)	27
TABLO.7: Engellilerin Eğitim Durumları (Sayı).....	32
TABLO 8: Engellilerin Eğitim Durumları (Yüzde).....	33
TABLO 9: En Az Bir Engelli Birey Olan Konutların Konut Özelliklerine Göre Dağılımı (%)	36
TABLO 10: Sosyo Demografik Özellikler.....	38
TABLO 11: Yaş	39
TABLO 12: Medeni Durum	39
TABLO 13: Cinsiyet.....	40
TABLO 14: Eğitim Durumu.....	40
TABLO 15: Yaşanılan Yer	41
TABLO 16: Ekonomik Düzey	42
TABLO 17: Temel Afet Bilinci Soruları	44
TABLO 18: Deprem Öncesi	45
TABLO 19: Depreme Hazırlık	45
TABLO 20: Sabitleme	46
TABLO 21: Deprem Çantası	47
TABLO 22: Deprem Anı	47
TABLO 23: Bilgi Kartı.....	48
TABLO 24: Çök-kapan-tutun	49
TABLO 25: Depremden Sonra	50
TABLO 26: Korunma	50
TABLO 27: Deprem Çantasının Yeri	51
TABLO 28: 112	52
TABLO 29: Okulda Deprem Anı	52
TABLO 30: Tahliye Sonrası.....	53
TABLO 31: Uykuda Deprem.....	54
TABLO 32: Bilgilendirme.....	54

TABLO 33: Eşyaların Konumu	55
TABLO 34: Toplanma Noktası	56
TABLO 35: Güvenli Alan	56

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Anket Formu

Ek 2: Alternatif Tahliye Yolları Haritası

Ek 3: Heyelan Duyarlılık Haritası

Ek 4: Maden Tetkik Arama, Diri Fay Haritası (2012)

ÖZET

Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Temel Afet Bilincine Yönelik Bir Çalışma (Yalova Örneği)
Tezin Yazarı: Ezgi YALÇIN İLHAN Danışman: Prof. Dr. Ali Rıza ABAY
Kabul Tarihi: 02/01/2018 Sayfa Sayısı: 11 (ön kısım) + 67 (tez) + 3(ekler)
Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet Bilim Dalı: Sosyal Hizmet
<p>Bu çalışmada Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Temel Afet Bilincine Yönelik Bilgi Düzeyleri konusu ele alınmış, bu çerçevede, engelli, çocuk, afet, temel afet bilinci gibi konular ve belli sorulara cevap aranmıştır.</p> <p>Çalışma yapılırken literatür, konuyla ilgisi olduğuna inanılan ve bu konunun araştırılmasında ve geliştirilmesinde katkı sağlayacağı düşünülen kaynaklar ışığında incelenmiş ve bulunan sonuçlar bağlamında öneriler sunulmuştur.</p> <p>Bu çalışma neticesinde ortaya çıkan sonuçlar; dezavantajlı gruplar olarak tanımlanan engelliler ve ailelerinin diğer bireylere göre daha farklı bir modulde eğitime tabi tutulmaları gerekliliği, engel durumunun afet bilinci düzeyine olumsuz etkisi, öngörülen düzenli eğitimin verilmesi ile birlikte temel afet bilinci farkındalığının kazandırılabilirliğidir. Bu sonuçlar üzerinden öneriler sunularak çalışma sonlandırılmıştır.</p>
Anahtar Kelimeler: Afet, Temel Afet Bilinci, Engelli, Çocuk

SUMMARY

Yalova University Insitute of Social Sciences Master Thesis Summary

Thesis Title: A study on basic disaster awareness of families which have disabled children (The Case of Yalova)	
Thesis Author: Ezgi YALÇIN İLHAN	Advisor: Prof. Dr. Ali Rıza ABAY
Date of Acceptance: 02/01/2018	Toplam Number of Pages: 11(pre text) + 67 (main body) + 3 (appendices)
Department: Social Work	Field of Study: Social Work
<p>In this study; the families, which have children with disabilities, basic disaster awareness for knowledge levels subject is approached in this context; subjects such as disabled, child, disaster, basic disaster awareness and specific questions are sought an answer.</p> <p>While doing research, literature, is believed to be related to the subject and is examined in the light of sources which are thought to contribute to researching and developing this subject, and in the context of found result, suggestions are offered.</p> <p>As a result of this study; the consequences: the necessity for being defined as disadvantaged groups disabled people and their families should be trained in a different model rather than other individuals, the negative effect of the disability situation to the disaster awareness level, earnability of the basic disaster awareness with the anticipated regular training. Through these results, the research has been concluded by offering suggestions.</p>	
Keywords: Disaster, Basic Disaster Awareness, Disabled, Child	

GİRİŞ

Afet, insanlık tarihinde çok sayıda can ve mal kaybına yol açan, yerleşim birimlerini ve şekillerini etkileyen, insanların hayatlarında değişiklikler meydana getiren bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Ne zaman, nerede olacağı belli olmaması, yaşatacağı kayıpların, oluşturacağı etkilerin net olarak hesaplanamaması afet alanını farklı ve özel kılmaktadır. Sadece mal ve can kaybı değil geçici ve kalıcı psikosoyal etkileri de günümüzde özellikle 1999 depreminden sonra gündeme gelmektedir.

Birleşmiş Milletler İnsani İşler Daire Başkanlığı'nın 1992 yılında yapmış olduğu bir çalışmada afet tanımlanırken; “afeti yaşayan toplumun kendi kaynaklarını kullanmada yetersiz kaldığını, toplumun işlevini çevresel, maddi ya da insani kayıplar vererek yitirdiğini” ifade etmiştir (United Nations, Department of Humanitarian Affairs, 1992). Dünya Sağlık Örgütü'nün bir çalışmasında ise; “her sene yüz binden fazla insanın, doğal afetlerle birlikte hayatını yitirdiğini ve milyonları bulan kişinin ise yarakandığını veya engelli hale geldiğini” ifade etmektedir (www.wpro.who.int , 01,2017).

Beklenmedik anlarda ortaya çıkan ve olağan dönemden oldukça farklı özellikler taşıyan kriz dönemlerinde izlenmesi gereken stratejik yöntemler kişi, grup, toplum ve kurumlar için farklılıklar göstermektedir. Kriz kimileri için yıkıcı olabilirken kimileri için fırsat anlamına gelmektedir. Fink (1986), bir çalışmasında “Çin Dilinde kriz kelimesinin tehlike ve fırsat kelimelerinin birleşimi halinde kullanıldığını, uzun yıllardır devam eden bu kullanımın krizi fırsata çevirmek yönünde algılandığını...” (Fink, 1986:1) ifade etmiştir. Kriz durumun olağan seyrini bozan ve uygun baş etme yöntemleri geliştirilmedikçe olumsuz sonuçlar doğurabilen bir kaos ortamıdır. Kişi, grup, toplum ve kurumlar krizle baş etme yöntemlerini önceden belirlemeli, olası bir kriz durumu için doğru ve etkin risk analizini gerçekleştirmeli ve hazırlıklı olmalıdır. Aksi halde yanlış yönetilen bir kriz kişi, grup, toplum ve kurumların bütün hayati fonksiyonlarını ciddi oranda zedeleyebilmektedir. Krizin meydana gelmesi durumunda ne kadar hazırlıklı olunursa eski hayata dönüşün tesisi o kadar hızlı gerçekleştirilecektir.

Afetleri de toplumlar için birer kriz olarak değerlendirecek olursak; afetin meydana gelmesinin ardından uygulanacak kriz yönetiminin etkin olması öncesinde yapılan hazırlıklara bağlı olacaktır. Tüm dünyanın son zamanlarda yöneldiği bütünleşik afet yönetim sistemine göre, artık afetlerin sonrasında yapılan çalışmalara yoğunlaşılmasındansa afetler oluşmadan önce koruyucu önleyici çalışmaların yapılması daha önemli hale gelmektedir. Bu koruyucu önleyici çalışmalar içerisinde eğitimin yeri çok önemlidir. Olası afetlerden önce verilen afet bilinci eğitimleri halkın afetler konusundaki farkındalıklarını artırmak ve onların afetler öncesinde almaları gereken önlemler konusunda bilinç geliştirmelerini sağlamaktadır. Bu eğitimler her kişi ve gruba göre değişiklik gösterirken, özel ihtiyaç grupları için de farklılık göstermektedir. Bu sebeple engelli bireyler ve aileleri için özel olarak hazırlanmış eğitim modüllerinin uygulanması son derece önemlidir.

Bu çalışmada engelli çocuğa sahip ailelerin temel afet bilinci bilgi düzeyleri araştırılmış olup, literature afet bilinci ile ilgili yeni bir eğitim modülü kazandırılmasına katkıda bulunulmaya

çalışılmıştır. Yapılan literatür taramalarında dikkat çeken bir husus ise, daha evvel afet ve engellilik kavramlarının bir arada işlendiği herhangi bir bilimsel çalışmaya rastlanılmamış olmasıdır. Bu sebeple, bu çalışma literatürde yeni engelliler ve afet konusunda yeni bir kaynak olarak görünebilmesi açısından oldukça önemlidir.

Çalışmanın Konusu

Günümüzde afet yönetimi çok bileşenli bir hal almıştır. Birden çok uzmanlık alanı gerektiren bu kavram; bileşenlerinin uygun değer noktalarında birleşerek belli bir yönetim planı oluşturulmasıyla sağlıklı ve faydalı bir yapıya kavuşacağı öngörülmektedir. Afet yönetiminin önemli bir ayağı olarak karşımıza çıkan ve günümüzde afet yönetimindeki önemi yeni farkına varılmış ve gerekli akademik altyapıya sahip olmayan afet yönetiminde temel afet bilinci eğitimlerinin engellilere yönelik tasarlanarak sunulması ve bu eğitimin etkisi, bu çalışmanın temel konusudur.

Çalışmanın Önemi

Tüm insanlık, hayatın başlangıcından bu yana afetlere maruz kalmış ve şartlara göre kendini koruma yöntemleri geliştirmiştir. Günümüzde teknolojinin, haberleşmenin gelişmesi, insanların bilinçlenmesi ile afet yönetimde de gelişmeler olmuş, birçok konu aynı anda düşünülerek bir korunma planı oluşturulmaya başlanmıştır. Bu noktada çalışmada engelli çocuğa sahip ailelerin temel afet bilinci düzeylerinin konu olarak seçilmesinin nedeni ise şudur; afetlerden önce kişiler bir takım önlemlerle afetlere hazırlanmaktadır, bu hazırlıklar her bireye göre değişiklik göstermektedir. Kişilerin kişisel ihtiyaçlarına yönelik yaptıkları hazırlıklar çeşitlilik arz etmektedir. Yaşlılar, çocuklar, engelliler gibi dezavantajlı grupların ise oldukça farklı hazırlıklar yapmaları gerekmekte olup, aynı zamanda afet anında ve sonrasında geliştirmeleri gereken davranış biçimleri de değişiklik göstermektedir. Bu sebeple, bu çalışma engelli çocuğa sahip ailelerin hem çocuklarının sağlıkları açısından hem afet yönetiminin başarısı açısından oldukça önemlidir. Tüm bunların yanı sıra çok uzun yıllardır afetler ve afetlerin yıkıcı, korkutucu etkileriyle yaşayan ülkemizde afetlerin de engelliliğe sebep olabileceği ve engellilerin afet sonrasında diğerlerine oranla daha dezavantajlı halde bulunabileceği göz önüne alınarak, literature daha evvel üzerinde çalışılmamış olan afet ve engellilik kavramı ile ilgili bir kaynak olarak eklenecektir.

Çalışmanın Problemi

Ülkemiz her türlü afete açık bir coğrafi konumda yer almaktadır. Özellikle Yalova birinci derece deprem bölgesindedir. Bunun yanı sıra “Kuzey Anadolu Fay Hattı” üzerindedir. Geçmişten günümüze birçok kez yıkıcı afetlere şahit olmuş olan Yalova’da en büyük yıkıcı afet 1999 Yılında Büyük Marmara Depremi olarak adlandırılan, 17 Ağustos 1999 gecesi Türkiye saati ile 03.02’de oluşan, Richter ölçeği ya da diğer adıyla “Magnitüd Ölçeği” ile 7,5 Magnitud büyüklüğünde cereyan eden depremdir. Bu afet sonrasında şehirde birçok can ve mal kaybı yaşanmış ve afet bilincinin olmaması hasebiyle yanlış müdahaleler gerçekleştirilip; yanlış davranış biçimleri sergilenmiştir. Bilindiği üzere afetler tüm insanları olumsuz etkileyebilecek pek çok unsura sahiptir. Bu olumsuz durumlar herkes için farklılık gösterse de özellikle engelliler ve engelli çocuğa sahip aileler için engel durumlarına göre fazlalaşmaktadır. Bu

sebeple engelli çocuğa sahip ailelerin ve engellilerin temel afet bilinci eğitimleri öncelik kazanmalıdır. Buradan yola çıkacak olursak; birinci derece deprem bölgesi olan Yalova’da yaşayan engelliler ve ailelerinin temel afet bilinci bilgi düzeylerinin ne olduğunun bilinmemesi, onlara yönelik özelleştirilmiş eğitim modüllerinin oluşturulmamış olması, yaşadıkları yerlerin tespit edilmemiş olması, toplu olarak yaşadıkları alanlarda, birlikte yaşadıkları kişilere herhangi bir afetin yaşanması halinde nasıl davranış gelişimleri gerektiğinin belirlenmemiş olması, periyodik aralıklarla çeşitli afet tatbikatlarının yapılmıyor olması önemli bir problemdir.

Bu bağlamda; çalışmanın ana problemi; engelli çocuğa sahip aileler temel afet bilinci eğitimi esnasında verilen koruyucu ve önleyici bilgilere sahipler mi? Bununla birlikte; çalışmanın alt problemleri ise aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Engelliler ve engelli çocuğa sahip ailelerin ihtiyaçlarına yönelik temel afet bilinci eğitimleri düzenlenmekte midir?
- Her engel grubu için afet riskleri belirlenmiş midir?
- Her engel grubu için belirlenen tehlikeler konusunda engelliler ve ailelerini korumak üzere kamusal düzenlemeler yapılmış mıdır?
- Engelliler ve engelli çocuğa sahip ailelere, yaşadıkları engel grubu ile ilgili eğitimler verilmiş midir?
- Engellilere yönelik sunulan temel afet bilinci eğitimleri her engel grubuna göre modüllemiş midir?
- Olası bir afet halinde vatandaşların, engellilere nasıl yardım edebileceklerine dair gerekli bilinçlendirme çalışmaları yapılmış mıdır?
- Olası bir afet esnasında engelliler ve engelli çocuğa sahip aileler uygulamaları gereken güvenli davranışı öğrenmişler midir?
- Olası bir afet sonrasında engelliler ve engelli çocuğa sahip aileler için toplanma alanları belirlenmiş midir, belirlendi ise bu alanlar engellilerin erişimlerine uygun hale getirilmiş midir?

Çalışmanın Amacı

Türkiye, başta deprem olmak üzere birçok afetin yaşandığı bir coğrafi konum üzerindedir. Bu afetlerde birçok can ve mal kaybı yaşayan toplumumuz için doğru önlemlerin alınması adına eğitim oldukça önem arz etmektedir. Afetlerin öncesinde gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri ve çeşitli tanıtım çalışmaları ile farkındalık ve bilinç oluşturma çabaları ortaya çıkmaktadır ancak olası afetlerin hemen ardından profesyonel ekipler bölgeye gelene kadarki sürede insanların yardımlaşmaları çok elzemdir. Bu sebeple verilen eğitimler sırasında toplumun özel ihtiyaçlı gruplarına da vurgu yapılması ve bu konuda da farkındalık oluşturulması gerekmektedir. Gerek afet öncesinde gerek afet sırasında gerekse afet sonrasında engellilerin ve engelli çocuğa sahip ailelerin özellikle eğitime tabi tutulmaları, afetlerin öncesinde profesyonel ekiplerle bir araya gelmeleri, profesyonel ekiplerin bu grupların ihtiyaçlarını doğru tanımlamaları ve grupları tanımaları açısından değerlidir.

Bu bağlamda çalışmanın amacı; Yalova İlinde yaşayan engelliler ve engelli çocuğa sahip ailelerin temel afet bilinci düzeylerinin artırılması, her engel grubu için, engel gruplarının ihtiyaçlarına yönelik eğitim modüllerinin oluşturulması, tüm vatandaşların engellilere öncelik tanımalarının sağlanması için farkındalık oluşturulması, engelli çocuğa sahip ailelerin,

afetlerle mücadele etme kapasitelerinin artırılması ile birlikte, engellilerin ve engelli çocuğa sahip ailelerin toplumsal yaşama katılımlarının sağlanması, kendi kendilerine yetebilir hale gelmelerinin sağlanması, can ve mal güvenliklerinin sağlanması ve kamusal veya özel imkânlardan herkes kadar faydalanabilmelerinin sağlanmasıdır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışma, Yalova İlinde yaşayan, eğitim hayatına devam eden engelliler ve ailelerine yönelik tanımlayıcı bir çalışmadır. Yalova İlinde 2015 - 2016 Eğitim ve Öğretim yılı içerisinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı; okul, rehabilitasyon merkezi, özel eğitim merkezi gibi kuruluşların yanı sıra, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı çeşitli kuruluşlarda eğitim gören, yatılı kalan veya bahsi geçen kurumlardan çeşitli hizmetler alan engelliler ve ailelerinden bir örneklem grup seçilmiştir. Çalışma başlamadan önce eğitimine devam eden bireylerin okullarının idaresinden çalışmanın yürütülebilmesi için şifaen izin alınmıştır. Çalışmada hiçbir dışlama kriteri uygulanmamıştır. Gönüllülük esası ile öğrencilere ve ailelere çalışma hakkında bilgi aktararak yazılı olmayan onayları alınmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden bireylere, çalışma için hazırlanan anket uygulanmıştır.

Çalışmada kullanılan anket, veri toplama formu şeklinde uygulanmıştır ve bu anket literatür taramasının sonucunda elde edilen bilgilerden faydalanılarak hazırlanmıştır. Çalışmanın anketi iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; katılımcıları tanımlamamıza yardımcı olan bilgiler bulunmaktadır. Bu bölümde, çalışmaya katılım sağlayan bireylerin ad, soyad, yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, ekonomik düzeyleri, yaşadıkları yerler gibi sosyo-demografik bilgilerin tanımlanması için kullanılan 7 sorudan meydana gelmektedir. Bu bölüm, çalışmanın tanımlayan değişkenlerini oluşturmaktadır. İkinci bölümde ise; temel afet bilinci bilgi soruları yer almaktadır. Bu bölümde ise 18 soru yer almaktadır. Öğrencilerin, temel afet bilinci konusundaki bilgi düzeyleri çalışmanın tanımlanan değişkenlerini oluşturmaktadır.

Karasar (2005), bilimin birtakım bilgilerin genellenebilirliği anlamına gelebileceğini ve bu durumda bir araştırma yapmak istediğimizde genellenebilir bilgiye ulaşmaya çalışmamız gerektiğini belirtmiştir. Karasar'ın da aktarmış olduğu genellenebilirlik göz önünde bulundurularak; bu çalışma nicel bir çalışma olup, çalışmada yöntem olarak tarama araştırma modellerinden, kesitsel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Veri toplama aracı olarak ise; anket kullanılmıştır.

Anket (survey); bir grup (genellikle bir örnek) insana bir dizi soru yöneltilmesi şeklinde yapılır (Sayım,2015). Sayım'ın da üzerinde durduğu gibi; sorular kişilerin seçimine bağlı belirli cevapları içerir.

Temel afet bilinci eğitimleri öncesi değerlendirme yapılmıştır. Çalışmanın evrenindeki tüm bireylere ulaşmak mümkün olamayacağından, belirli bir tarih aralığında temel afet bilinci eğitimlerine katılım sağlayan engelliler ve yakınları örneklem grup olarak seçilmiştir. Örneklem grup tam sayımla değerlendirilmiştir. Çalışma boyunca Yalova'da yaşayan, 2015-2016 Eğitim Öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı; okul, rehabilitasyon merkezi, özel eğitim merkezi gibi kuruluşların yanı sıra, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı çeşitli kuruluşlarda eğitim gören, yatılı kalan veya bahsi geçen

kurumlardan çeşitli hizmetler alan engelliler ve ailelerine ulaşılmıştır. Yalova İlinde yaşlılarıyla aynı ortamda eğitim alması amacıyla kaynaştırma sınıflarına devam eden, kişiye bir takım özbakım becerilerinin ve kendi kendine yetebilme becerilerinin kazandırılması amaçlanan özel eğitim sınıflarında ve özel eğitim okullarında eğitimine devam eden, kişilere destek eğitimleri ve ilgi alanlarına yönelik beceri eğitimi veren rehabilitasyon merkezlerine devam eden engelliler tespit edilmiş, gerekli izinlerin alınmasından ardından ailelerine, kurumlarına ve kendilerine ulaşılmıştır.

Çalışmanın Hipotezleri

Çalışmanın temel hipotezi;

Engelli çocuğa sahip ailelerin temel afet bilinci eğitimi almamış olmaları sebebi ile olası bir afet halinde gerçekleşmesi gereken uygulamalar ve davranış biçimlerini bilmiyor olmaları ve can ve mal kayıpları yaşama risklerinin yüksek olmasıdır.

Çalışmanın alt hipotezleri ise aşağıdaki gibidir:

- Afet öncesinde koruyucu ve önleyici bilgileri içeren bir eğitim almak önemlidir.
- Engellilerin afet eğitiminde temel olarak göz önünde bulundurulması gereken normalden farklı kavramlar vardır.
- Engelli çocuğa sahip aileler ve engelliler temel afet bilinci eğitimi almamışlardır.
- Engelli çocuğa sahip aileler ve engellilerin temel afet bilinci düzeylerine yönelik çalışmalar yapılmamıştır.
- Temel afet bilinci eğitimi alan engelli çocuğa sahip ailelerin sosyodemografik durumları belirlenmemiştir.
- Temel afet bilinci eğitimi alan engelli çocuğa sahip ailelerin engel türlerine göre değerlendirmesi yapılmamıştır.
- Engelli çocuğa sahip ailelerin afet eğitiminin öncesi ve sonrasında temel afet bilinci bilgi düzeylerine etkisi bilinmemektedir.
- Engellilere eğitim veren meslek personeli engellilik ve engellikle yaşam, engelliler ve aileleri ile iletişim konularında özel bir eğitime tabi tutulmamıştır.
- Afetlerin dezavantajlı gruplar arasında yer alan engellilere ve ailelerine etkilerine yönelik çalışmalar yapılmamıştır.
- Özel eğitime tabii tutulan engellilerin eğitim müfredatlarında afetler ile ilgili bilgiler bulunmamaktadır.
- Afet yaşayan engelliler konusunda kurumsal çözümler bulunmamaktadır.
- Engelliler için yeni bir eğitim modülü oluşturulmamıştır.

Çalışmanın Varsayımları

- Çalışmada seçilen örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.
- Çalışma anketine katılan kişilerin sorulara doğru yanıt verdikleri varsayılmaktadır.
- Çalışmada kullanılan veri toplama aracının güvenilir olduğu varsayılmaktadır.
- Belirlenen çalışma yöntemi ve istatistiksel hesaplamaların çalışmanın amacına hizmet ettiği varsayılmaktadır.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma 30 Mayıs 2016 - 3 Nisan 2016 tarihleri arasında çalışma evrenini temsilen seçilen Alime Paşa Özel Eğitim Okulları'nda 2015 - 2016 Eğitim Öğretim Yılı içerisinde gerçekleştirilmesiyle sınırlıdır.

Çalışma da kullanılan veri toplama aracı olan anket; yapılan literatür taraması ve alanda çalışan personelle gerçekleştirilen yüzyüze görüşmeler sonucunda hazırlanmıştır.

Çalışmaya yalnızca gönüllü katılımın sağlanmış olması çalışmanın sınırlılıklarından biridir.

Çalışma boyunca uygulanan anketlerin ardından verilen Engellilere Yönelik Temel Afet Bilinci Eğitimi; Yalova AFAD ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü gibi iki resmi kurumun koordinasyonu ile sınırlıdır.

Literatür İncelemesi

Çalışma için yapılan literatür taramasında afet ve engellilik konularını bir arada işleyen başka bir bilimsel veriye ulaşılamamıştır, bu sebeple sınırlı sayıda Türkçe ve yabancı dildeki kaynağa ulaşılmıştır. Bu çalışma incinebilir bir grupta çalışılması ve özellikle saha çalışmasının yoğunluğu, kaynakların sınırlılığı sebebiyle, alanda görev alan kişilerin ve kurumların hazırlamış oldukları raporlar, kitapçıklar, broşürler, el ve cep kitapçıklarının çeşitli bilgilerini de ihtiva etmektedir. çalışmada özellikle Kandilli Rasathanesinin hazırlamış olduğu "ABC El Kitabı", Yalova AFAD'ın yürütmüş olduğu "Engellilere Yönelik Afete Hazırlık Eğitim Programlarının Hazırlanması ve Uygulanması Projesi"nin raporları ve verilerinden faydalanılmıştır.

BÖLÜM 1: AFET VE ACİL DURUM YÖNETİMİ

1. 1. Afet Kavramı

Akdağ (2002), afetleri tanımlarken; “afetlerin, özelde insanların genelde ülkelerin ekonomik, sosyal, psikolojik ve fiziksel anlamda birtakım kayıplar yaşamalarına sebep olması, insanların faaliyetlerin durması yahut kesilmesi sonucuna varan ve bu sebeplerle de insanların yaşamlarını olumsuz etkileyen bir olay olduğunu; doğal, teknolojik veya insan kaynaklı ortaya çıkabileceğini” ifade etmiştir (Akdağ, 2002: 5).

5902 Sayılı Afet ve Acil Durumu Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’da (2009) ise “afet”; tıpkı Akdağ’ın da ifade etmiş olduğu gibi; “Toplumun belli bölümleri veya tamamı için Akdağ’ın belirttiği kayıplara sebep olan, insan faaliyetlerinin kesilmesine veya azalmasına sebep olan, doğa kaynaklı, teknoloji kaynaklı veya insan kaynaklı olaylar bütünü” şeklinde ifade edilmiştir (5902 Sayılı Kanun).

Birleşmiş Milletler (1992) tarafından yapılan afet tanımında ise; “afetin doğurduğu fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıpların ve insanların günlük yaşamlarını aksatan veya durduran etkilerinin yanı sıra afete maruz kalan toplumların kendi kaynakları ve olanakları ile baş etme mekanizmalarını harekete geçiremeyeceği; doğadan, teknolojiden veya insandan kaynaklı yaşanan olaylar olduğu ve daha ziyade bu olayların doğurduğu sonuçlar olduğu” şeklinde ifade edilmiş olması dikkat çekmektedir (The United Nations. 1992).

Görüldüğü gibi “afet”, “deprem”, “sel”, “heyelan”, “çığ”, “yangın” değil, bunların ortaya çıkarmış olduğu baş edilmesi güç sonuçlardır. Afet kavramının, bir sonuç olarak ele alınması gerekmektedir. Deprem, sel yangın vb. gibi afet çeşitlerinin bu sıfatı almasının nedeni insanların olumsuz etkilenmiş olmasıdır. Örneğin insanların etkilemeyen, hissedilmeyen birçok deprem olmaktadır ve bunlar afet olarak adlandırılmamaktadır (Ertürkmen, 2006: 2).

Afet tanımlarında, Fritz, Ploughman, Kumar (2000) bazı ortak noktalara aşağıdaki şekilde değinmişlerdir:

- Meydana gelen afetler, afete maruz kalan toplumun normal işleyişini bozar,
- Meydana gelen afetler, afete maruz kalan toplumda ekonomik ve fiziksel anlamda önemli birtakım sorunlara sebep olur,
- Olağan hallerde kendi kendine yetebilen toplumlar, afet yaşamaları halinde dışa bağımlı hale gelebilirler (Fritz, 1961; Ploughman, 1997:121; Kumar, 2000).

Herhangi bir afet gerçekleştiği anda afetin etkilediği topluluklarda ortaya çıkan sorunlar bu toplulukların ve toplumun bütün kesimlerini farklı düzeylerde etkilemektedir. Sosyal, psikolojik, ekonomik, kültürel ve siyasal etkenlerden kişi, grup ve topluma dek büyük bir çerçevede afetin etkilerini değerlendirmek mümkündür. Kasapoğlu, Ecevit ve Jalali’ye göre (2002); “yaşanan afetler sonucunda insanların yaşadıkları alanların altyapısının zarar görmesi, sosyal düzeninin alt üst olması ve bununla birlikte belirsizlik yaşamaları, kendilerini güçsüz ve kuralsız hissetmeleri ve tüm bunların nihayetinde toplumla aralarında var olan bağın çözülmeye başlaması (Kasapoğlu ve Ecevit, 2001) afetin etkilerinden bazılarıdır. Ayrıca afetle birlikte

siyasi makamların olaya müdahalesinin yetersiz kalması halinde, halihazırda yönetimde bulunan otoriteye karşı duyulan güvenin sarsılması da afetin etkileri arasında gösterilebilir (Jalali,2002)”.

“Diğer bir deyişle doğal afetler, toplumun sosyo ekonomik ve sosyo kültürel faaliyetlerini önemli ölçüde aksatan, can ve mal kayıplarına neden olan doğa olaylarının bir sonucudur” (Afet Yönetimi 2011:65).

Ülkemiz birinci derece deprem kuşağı ile çevrilmişken, Yalova İli de küçük bir Türkiye yansıması sayılabilir. Öyle ki 1999 yılında gerçekleşen Gölcük Depremi’nin sonucu aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

TABLO.1: 1999 Gölcük Depremi Ölü, Yaralı ve Hasar Durumu

	Merkez	Çınarcık	Termal	Altınova	Çiftlikköy	Toplam
Tamamen yıkılmış ve ağır hasarlı yapı	517	76	10	307	530	1.440
Ölü	1.449	366	3	14	672	2.504
Yaralı	2.543	234	8	20	1.700	4.505

Yalova Kriz Merkezi, Arşiv Kayıtları (1999)

1999 Gölcük Depremi sonrası Yalova İlinde kurulan Kriz Merkezi’nin arşiv kayıtlarına göre (1999); il merkezi ve ilçeler olmak üzere Yalova’nın deprem fotoğrafı Tablo 1’de açıkça görülmektedir. Buna göre; Yalova Merkez’de tamamen yıkılmış ve ağır hasarlı bulunan bina sayısı 517 iken; ilçelere baktığımızda Çınarcık’ta 76, Termal’de 10, Altınova’da 307 ve Çiftlikköy’de 530 olmak üzere toplamda 1.440’tır (Yalova Kriz Merkezi, 1999).

Resmi kayıtlara göre açıklanan ölü sayısı ise; Yalova Merkez’de 1.449, Çınarcık’ta 366, Termal’de 3, Altınova’da 14 ve Çiftlikköy’de 672 olmak üzere toplamda 2.504’tür. bu rakamlar kimliği tespit edilebilmiş ve kaydı bulunan kişi sayısını ifade etmektedir. 1999 yılında gerçekleşen 7,2 büyüklüğündeki deprem yaz mevsimi olması ve hafatsonu olması sebebiyle kaydı bulunamayan bir çok kişinin de hayatını kaybettiğini kaydetmiştir (Yalova Kriz Merkezi, 1999).

Yalova Kriz Merkezi’nin kayıtlarına göre (1999); Yalova İl MERkezi’nde 2.543 yaralı kaydedilirken, Çınarcık’ta 234, Termal’de 8, Altınova’da 20 ve Çiftlikköy’de 1.700 olmak üzere toplamda 4.505 yaralı kaydedilmiştir (Yalova Kriz Merkezi, 1999).

1. 1. 1. Afet İle İlgili Kavramlar

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın 2014 yılında yayınlamış olduğu Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğünde geçen bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibi özetlenmiştir: (AFAD Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, 2014):

“Acil Durum: Büyük çapta gerçekleşmiş olsa da genellikle toplumun yerel kaynakları ile üstesinden gelenebilen durum” (AFAD, 2014)

Başka bir deyişle acil durum; yerel imkanlarla acil duruma sebep olan problemin üstesinden gelinebilmesi anlamında kullanılmaktadır. Afet ise; yerel imkanların yetersiz kaldığı, toplumun büyük bir kısmını etkileyen ve yüksek oranda can ve mal kayıplarına sebep olan, yerel kaynakların yetersiz kaldığı durumu ifade etmektedir.

“Afet ve Acil Durum Müdahale Planı: Gerçekçi bir senaryo ile, köy ilçe ve il bazında tüm yerleşim yerlerinin risk altında olduğu tehlikelerin belirlenmesi ve bu tehlikelere karşı önlemlerin alınması, afetin yaşanması halinde, kısa sürede ve etkin müdahalenin yapılabilmesinin sağlanması, yerel kaynakların saptandığı, kurumların görevlerinin belirlendiği, kurumlara bilgi akışının eğitimler ve tatbikatlar vasıtasıyla aktarıldığı, görev ve yetkileri de kapsayan ve periyodik olarak güncellenen plan” (AFAD, 2014) şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca AFAD Afet ve Acil Durum Planı'nı her ili kapsayacak şekliyle İl Afet Müdahale Planı ve Türkiye Afete Müdahale Planı şeklinde organize etmiştir.

Ülkemizde AFAD tarafından TAMP il bazında organize edilmiş, ildeki bütün kurumların olası bir afetle mücadele kapasitelerinin belirlendiği ve devletin kaynaklarının işlerliğinin ortaya konulduğu bir plan şeklinde disiplinler arası bir çalışmayla hazırlanmıştır.

“Afet ve Acil Durum Çantası: Afet Çantası ilk 72 saat denilen altın saatler şeklinde tabir edilen, afetin gerçekleşmesinin ardından ilk üç günü kapsayacak şekilde her ailenin ve kişinin ihtiyacı yönünde hazırlanmakta olup; çocuk, yaşlı, engelli, özel ihtiyaç sahibi bireylerin dezavantajlı durumları göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır (AFAD, 2014).”

“Afet Bölgesi: Bir ön çalışma ile birlikte; afete maruz kalan bölgenin hasarının tespit edilerek sınırlarının çizilmesi sonucu ortaya çıkan bölgedir (AFAD, 2014).”

“Afet Planlaması: Afetin öncesi, sırası ve sonrası şeklinde ifade edilen süreçlerin planlama çalışmalarının tamamıdır (AFAD, 2014).”

“Afetlere Dirençli Toplum: Afetler karşısında baş etme kapasitesini çeşitli eğitim ve proje faaliyetleri, etüt çalışmaları ile artırmak, oluşabilecek afetler karşısında halkın bilinçlenmesini sağlamak ve toplumda farkındalık oluşturmak, yerel imkânlar ile baş edebilmeyi sağlamak, dışardan alınması muhtemel yardımları en aza indirmiş olmak halidir (AFAD,2014).”

Ülkemizde afet alanında çalışsın veya çalışmasın bütün devlet kurumlarının, özel kuruluşların, üniversitelerin, sivil toplum örgütlerinin toplumda afet bilincinin yerleşmesi için farklı düzeylerde çalışma yapmalarının önemini görmekteyiz. Afetler özelinde deprem, yalnızca mw düzeyinde algılansa da örnek vermek gerekirse altı mw düzeyinde bir deprem sekiz mw düzeyinde bir şiddetle karşılaşmamıza sebep olabilir. Dolayısıyla afetin etkisi ortaya çıkardığı sorunun büyüklüğü ile ölçülmektedir.

“**Afetlerin Etkileri:** Afetlerin insanlar, yaşam, çevre üzerinde oluşturduğu olumsuz etkilerin tamamıdır (AFAD, 2014).”

“**Afetlerin Doğrudan Etkisi:** Afetlerin, insanların ve hayvanların karşı karşıya geldiği can kayıpları, yaralanmalar, kültürel ve tarihi mirasların zarar görmesi veya hasar oluşması, tarımsal alanların hasar görmesi ve bu hasarları gidermek yahut afetin etkileriyle baş edebilmek amacıyla ortaya çıkan giderlerdir (AFAD, 2014).”

“**Afetlerin Dolaylı Etkisi:** Afete maruz kalan ülkenin turizm, kalkınma, ticaret faaliyetlerinin aksaması sebebiyle yaşanan ekonomik kayıplardır. Bunun yanı sıra; eğitim, ulaşıma ve enerji alanında yaşanan kayıplar, ülkenin uzun vadeli ekonomik planlarının aksamasının sonucunda oluşan işsizlik, göç, ekonomik çökme, toplumsal anlamda olumsuz psikolojik etki ve bunların tümüdür.”

“**Afetlerin İkincil Etkisi:** Arz talep dengesinin bozulması ile ortaya çıkan ekonomik kayıplar, hırsızlık, yağma, taciz, tecavüz gibi ahlaki değerlerin sarsılması, kamu kurumlarında yaşanan hizmet aksaması gibi sebeplerdir (AFAD, 2014).”

“**Afetzede:** Herhangi bir yolla afetten etkilenen bireylerdir. Ayrıca ortaya çıkmış veya ilerde oluşabilecek herhangi bir afet sebebiyle ekonomik, sosyal, psikolojik hasar yaşaması ihtimali olan bireylerdir (7269 Sayılı Kanun).”

“**Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi (AADYM):** Olası bir afet halinde afete müdahalenin koordinasyonunun yapıldığı, İl Valisinin görevlendirdiği bir Vali Yardımcısı'nın başkanlığında toplanan ve ilde bulunan tüm kurumların tüm kapasitelerini kullanmak üzere katıldıkları bir krize müdahale merkezidir (AFAD, 2014).”

“**Afet Riski:** Herhangi bir tehlikenin ortaya çıkabilmesi ve tehlikenin oluşmasıyla birlikte çeşitli kayıplara uğrayabilme ihtimalidir. Riskin varlığı, olası bir tehlikenin oluşturabileceği kayıpla doğru orantılıdır (AFAD, 2014).”

“**Enkaz:** Herhangi bir acil durum veya afet sonrasında hasar gören veya yıkıma uğrayan yapılardır (AFAD, 2014).”

“**İkincil Afet:** Yaşanan bir afetin ardından ortaya çıkan yeni afetlerdir. (yangın, sel, heyelan vs...)

Afetlerden farklı düzeylerde etkilenen toplumların, farklı düzeylerde ihtiyaç tespitlerinin yapılması ve müdahale planlarının yapılan bu ihtiyaç tespitleri doğrultusunda hazırlanması afetle mücadele noktasında belirleyici olacaktır. Bir takım risklerin önceden belirlenerek, bu risklerin tehlikeye dönüşmesiyle beraber ortaya çıkabilecek olan olası sorunların üstesinden gelebilme kapasitesi doğru analiz edilmelidir. Aşağıda yapılan tanımlamalar bu konuda bize fikir vermektedir.

“**Müdahale:** Olası bir acil durum veya afet halinde arama, kurtarma, sağlık hizmetleri, güvenlik, psikososyal destek, iaşe, ibade gibi hizmetlerin verilme kapasitesidir. Ayrıca hasar tespiti, ihtiyaç tespiti, ihtiyaçların giderilmesi de bu başlık altında değerlendirilmektedir (AFAD, 2014).”

“**Olağanüstü Hal:** Kamu düzeninin afet, salgın hastalık, savaş, terör faaliyetleri ve benzeri çeşitli sebeplerle bozulması durumlarda uygulanacak geçici yönetim şeklidir.”

“**Psikolojik Destek:** Travmatik yaşantıların ardından profesyonel meslek elemanlarında yürütülen ruhsal işlevlerin sağlıklı hale getirilmesi amacıyla yürütülen süreçtir (AFAD,

2014).”

“**Psikososyal Müdahale:** Herhangi bir afet veya acil durumdan, savaştan veya insan yaşamını derinden etkileyen travmatik olayların ardından, kişinin kendi kendine yetebilirliğini sağlamak ve eski sağlıklı yaşamına geri dönüşünü en kısa sürede temin edebilmek amacıyla verilen psikolojik müdahale sürecine verilen ad (AFAD, 2014).”

“**Tatbikat:** Bir senaryo kapsamında ortaya çıkabilecek afet veya acil duruma müdahale edebilmek veya ortaya çıkabilecek afet ve acil durum karşısında sergilenecek davranış modellerini belirleyebilmek amacıyla gerçekleştirilen uygulama (AFAD, 2014).”

“**Toplumda Afet Farkındalığı Yaratma:** Toplumda bilinç ve oluşturmak amacıyla, tehlike ve risklerin konu edildiği, bu tehlike ve riskler karşısında alınabilecek önlemlerin algılandığı veya algılanmasının kolaylaştırıldığı, afet ve acil durumlar karşısında işleyişin nasıl olması gerektiği hakkında bilgilerin aktarıldığı eğitim, proje, seminer ve benzeri yöntemlerle halka aktarım yapılması (AFAD, 2014).”

1. 2. Afet Yönetimi Aşamaları

Afet yönetimi çok boyutlu ve komplike bir kavram olduğu için biraz ayırışmaya ihtiyacı vardır. Yönetimin daha planlı ve düzenli bir program dahilinde sınıflandırılmaya gidilmiştir ve afet yönetiminin başarıya ulaşabilmesi için belirli aşamalara bölünmüştür. Bununla birlikte, başka bir deyişle “afet döngüsü” olarak adlandırılan bu merhaleler yukarıda da belirtildiği üzere; Zarar Azaltma, Hazırlık, Müdahale ve İyileştirme olarak 4 başlıktan meydana gelmektedir. Daha iyi anlaşılabilmesi için bu aşamaları tek tek incelemek gerekmektedir:

1. 2. 1. Zarar Azaltma

Bu aşama sadece afet öncesi ya da afet sonrasına atfedilmemeli afet öncesi, afet sırasında ve afet sonrasında zarar azaltma olarak ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Adından da anlaşılacağı üzere bu safhada afetten minimum zararla kurtulmak için yapılan fiiller göz önüne alınmaktadır.

Bu noktada özgün bir tanım yapılacak olursa zarar azaltma aşaması; afetin ortaya çıktığında oluşabilecek fiziki, mali, sosyolojik ve psikolojik olumsuzlukları en aza indirmek maksadıyla afetin öncesinde alınması, planlanması gereken ama sadece afet öncesinde değil her an lazım olan önlemlerin tümünü kapsayan ve temelde riski asgari düzeye düşürmeyi hedef almış safhaya denilmektedir (Leblebici, 2004: 37).

“Zarar azaltma faaliyetleri iki temel amacı gerçekleştirmeye yöneliktir: Bunlardan ilki insanları ve yapıları korumak, diğeri ise müdahale ve iyileştirme aşamalarındaki maliyeti azaltmak (İTÜ AYM, 2001: 4).”

Afet öncesi afet ile ilgili eğitim ve bilgi vermek, olası herhangi bir afet riskini ve olasılığını hesaplamak, afet olma ihtimali bulunan bölgede araştırma yaparak hem insanların hem de fiziki yapıların olağan afete hazırlığını ölçmek ve afete hazırlamak, afet olma ihtimaline karşı bir plan hazırlamak, tatbikat yapmak, insanları psikolojik anlamda da afete alıştırmaya çalışmak gibi çalışmalar afet öncesi zarar azaltma adına yapılan çalışmalara örnektir.

Afet sırasında da zarar azaltma çalışması yapılabilir. Örneğin bir bireyin deprem anında bildiklerini uygulaması bir zarar azaltmadır. Ya da herhangi bir yangında yangın mahallindeki insanların ellerine kovaları alarak profesyonel ekiplere yardım etmesi de afet sırasında zarar azaltmaya örnek teşkil etmektedir.

Afet sonrasındaki zarar azaltma çalışmaları ise çok daha önemlidir. Afet sonrası herhangi bir evsizede yardımcı olmak belki de onun hayatını kurtarmak olacaktır. Ya da travma yaşayan birini profesyonel ekibe ulaştırmak önemli bir zarar azaltma örneğidir. Afet bölgesine yardım etmek, o bölgeye yapılan yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması, dağıtılması, kargaşanın önlenmesi ve sağlıklı koordinasyonun sağlanması afet sonrası zarar azaltma aşamasına giren çalışmalar olarak söylenebilir. Ergünay (2002) zarar azaltma aşaması ile ilgili olarak, bu aşamanın diğer aşamalarla birlikte ele alınması gerektiğine dikkat çeker. Özelden (yerleşim alanları), genele (ülke) büyük bir alanda yapılması gereken çalışmaları çeşitli maddelerle ifade etmektedir. Ergünay'a göre (2002);

- Afetlerden sonar işlerlik kazanacak yasal mevzuat dikkatle incelenmelidir.
- Afetle ilgili yönetmelikler yeniden değerlendirilmelidir.
- Afet riskleri yeniden değerlendirilmelidir.
- Afetler konulu araştırma geliştirme etkinlikleri düzenlenmelidir.
- Afetle ilgili riskler konusunda eğitim çalışmaları hazırlanmalıdır.
- Kalkınma planlarına, afet ve zarar azaltma kavramları da eklenmelidir. (Ergünay, 2002:6)

Ergünay (2002) ayrıca; zarar azaltma faaliyetlerinin bir çok kurumu kapsadığını, farklı alanların değerlendirmelerini içine alan bir süreç olduğunu ve bu çalışmalara toplumun her kesiminin katılımı ile başarılı olunabileceğini belirtmektedir (Ergünay, 2002:6).

1. 2. 2. Hazırlık

“Hazırlık aşaması afetin meydana gelmesinden sonra oluşacak can ve mal kayıplarının en aza indirgenmesine, kişilerin ve eşyaların afet bölgesinden emniyetli bir yere geçici olarak nakledilmesine, zamanında ve etkili bir kurtarma, yardım ve iyileştirme faaliyetlerine yönelik olarak tasarlanmış fiilleri kapsamaktadır” (Schramm, 1993: 15).

Hazırlık aşaması zarar azaltma aşaması gibi geniş kapsamlı olmamakla birlikte afetten önce yapılan hazırlıkları kapsamaktadır. Planlama ve gerekli mekanizmaların uygun bir şekilde yerleştirilmesi bu aşamada öncelikle yapılması gereken işlemlerdendir. Kaya (2013), zarar azaltma evresinde her türlü sorunla baş etmenin sağlanamayacağını ve bu sebeple hazırlık aşamasında da insanların can ve malları ile ilgili çeşitli koruma faaliyetlerinin yer aldığını belirtmiştir (Kaya, 2013: 41). Bu faaliyetler belli bir plan dâhilinde yapılmalıdır ve afet ile ilgili çalışma yapan tüm topluluk kurum veya kuruluşlar bu plana dahil olmalıdır. Merkezi bir plan oluşturulduktan sonra mezzo anlamda da bir plan oluşturulmalıdır. Bu plan bir bölge ya da il planı olabilir. Merkez plana bağlı fakat sınırlanan bölgeyi iyi tanıyan, olanakların, artıların ve eksilerin farkında olan bir ekip seçilmeli ve plan her türlü afet için hazır bekletilmelidir. Daha sonra yapılan planlar ilgililerle paylaşılmalı ve görevlendirme sonucu

verilecek eğitim belirlenmeli ve uygulanmalı, kullanılacak materyaller belirlenerek tedarik edilmelidir.

Hazırlık aşamasında dikkat edilmesi gereken bir konu, halkın afetlere psikolojik olarak da hazırlanması gerekliliğidir. Sadece afet ile ilgilenenler değil olası bir afette afetzede adayları da karşı karşıya olunan afet ile ilgili eğitim almalı, hem afet sırası ve sonrasında ne yapması gerektiğini hem de afetin hayatından neleri eksiltebileceğini bilmeli ve buna hazır olmalıdır.

“Kamu yönetimi, olası bir afet durumunda ancak daha önceden hazırlanmış önlemlerle acil durum yönetimi sorumluluklarını yerine getirebilir. Bu kapsamda hazırlık safhası, problem ortaya çıkmadan önce koruyucu planlama ve hazırlık yapma süreci olarak da tanımlanmaktadır” (İTÜ AYM, 2001: 13). Bu nedenle hazırlık safhası mütemadiyen devam eden bir süreç olmalıdır. Hem gerekli araç ve gereçlerin bakımı ve yenilemesi hem de eğitimlerin, tatbikatların sürekli hale getirilmesi gerekmektedir. Öncelikle afet ile ilgilenen bireylere ulaşılmalı daha sonra afet anlatılarak bireylerin afeti tanımları, ilgili olmaları sağlanarak eğitim verebilecek düzeye gelmeleri sağlanmalıdır.

Hazırlık aşaması için Yalova İline özgü Alternatif Tahliye Yolları, 2007 yılında Valilik ve İl Özel İdaresi bünyesinde hizmet veren Afet Yönetim Merkezi tarafından hazırlık aşaması çalışması olarak belirlendi ve etkin, hızlı müdahale gerçekleşebilmesi için tabelalandırıldı. Olası bir afet halinde üç büyük şehirle komşu olan Yalova iline kısa sürede yardım gönderilebilmesi ve yaralıların tahliyesi için bu yolun kullanılması gerektiği belirtildi (EK:1), (AYM, Faaliyet Raporu).

Hazırlık aşamasına dahil edilen bir başka çalışma ise; Yalova AFAD koordinasyonunda ve Belediye ile işbirliği ile yürütülen Toplanma Merkezlerinin belirlenmesidir. Aşağıdaki tabloda Yalova İli Toplanma Merkezleri sayı olarak görülmektedir (Yalova AFAD, 2018):

TABLO.2: Yalova İli Toplanma Merkezleri

İlçe	Çalışılan Mahalle	Çalışılan Köy	Tespit Edilen Alan
Armutlu	3	0	1
Çınarcık	12	1	9
Termal	2	0	3
Altınova	9	0	12
Çiftlikköy	8	0	12
Merkez	15	1	43
Toplam	49	2	80

Yalova Afet Müdahale Planı, Çalışma Raporu, 2018

Tablo 2’de de görüldüğü gibi Yalova ili için belirlenen toplanma merkezlerine bakacak olursak; Armutlu ilçesinde 3 mahallede çalışılmış ve 1 toplanma merkezi tespit edilmiştir. Çınarcık ilçesinde 12 mahalle ve 1 köyde çalışılmış ve 9 toplanma merkezi tespit edilmiştir.

Termal ilçesinde 2 mahallede çalışılmış ve 3 toplanma merkezi tespit edilmiştir. Altınova ilçesinde 9 mahallede çalışılmış ve 12 toplanma merkezi tespit edilmiştir. Çiftlikköy ilçesinde 8 mahallede çalışılmış ve 12 toplanma merkezi tespit edilmiştir. Merkezde 15 mahalle ve 1 köyde çalışılmış ve 43 toplanma merkezi tespit edilmiştir. Sonuç olarak il genelinde 49 mahalle ve 2 köyde toplanma merkezi belirleme çalışması yapılmış ve il genelinde toplamda 80 toplanma merkezi belirlenmiştir. Toplanma merkezleri afet sonrasında afetzedelerin yetkililerin yönlendirmelerini bekleyebilecekleri güvenli alanlardır. Ayrıca Yalova AFAD hazırladığı farklı projelerle de bu toplanma merkezlerini engellilerinin erişim kolaylığını sağlamak amacıyla düzenlemeye çalışmaktadır (YAMP, 2018).

Müdahale aşamasını kolaylaştırabilmek ve afetten en az zararla kurtulabilmek için Yalova AFAD, Bütünleşik Afet Tehlike Haritalarını hazırlamış, Yalova İlindeki çığ, kaya düşmesi ve heyelan analizleri ile ilgili haritalar oluşturmuş, e devlet üzerinden kullanıma açmıştır. Bu halde Yalova’da yaşayan kişiler bu haritayı kullanmak suretiyle afet öncesi hazırlık çalışmalarını organize edebilirler (EK:2) (AFAD, 2017).

Yalova İli 1. Derece tehlikeli deprem bölgesindedir. Kuzey Anadolu Fay Sistemi’nin Marmara’daki kuzey kolunun üzerinde yer alan Yalova ilini kapsayacak şekilde Maden Tetkik Arama Enstitüsü tarafından Diri Fay Haritası (2012) oluşturulmuş ve ilgili kurumların hizmetine sunulmuştur (EK:3) (AFAD, 2018).

1.2.3. Müdahale

“Müdahale aşaması afetlerde en çok akla gelen, akılda kalan ve önem gösterilen aşamadır. Afetin en çok hissedildiği, olayların sığağı sığağına yaşandığı, can kayıplarının, yaralanmaların, mal kayıplarının, kurtarma faaliyetlerinin, afet için önemli dakikalar olarak bilinen ilk 72 saatin, birçok kurum veya kuruluşun afete müdahil olduğu bir aşamadır (Kaya, 2013: 38).” Bu aşamada afet öncesi hazırlığın yeterli olup olmadığı, afet planlarının işlerliği ve afete ne kadar hazırlıklı olunduğunun görüldüğü safhadır. Artık afet ve afetzedelerle yüz yüze gelen çalışanlar için alınan eğitimlerin, yapılan tatbikatların sonucunu alma zamanıdır.

Ergünay (2002); “müdahale aşamasında yürütülen tüm çalışmaların hedefinin insan kayıplarını en aza indirmek, yaralanmaları azaltmak ve afet sonrasında doğabilecek yiyecek, su, barınma gibi ihtiyaçların olabilecek en kısa zamanda temin edilmesinin sağlanmasının öneminden söz ederken; genel anlamda bu evrede bilgi akışı, ulaşım, tıbbi sağlık hizmetleri ve ilkyardım, geçici barınma, hasarların tespiti gibi işlemlerin yapılması gerektiğini öngörmektedir (Ergünay, 2002: 7).”

Afetlerin oluşmasının hemen ardından alınan acil önlemler ve yapılan çalışmaları Ergünay (1998: 28) ana hatlarıyla şöyle sıralamıştır:

- İnsan hayatının kurtarılması noktasında en yüksek sayıya ulaşılabilmesi,
- Oluşan afetin sonrasında muhtemel ikincil afette kişilerin uğrayabileceği can ve mal

kayıplarını aza indirmek,

- Meydana gelen afetin ardından afetzedelerin insani ihtiyaçlarının en kısa sürede temin edilmesi ve yeniden hayatın inşası için çalışmaların ivedilikle başlaması (Ergünay, 1998).

Müdahale evresi kaynak ile afetzedenin bulunduğu evredir. Afet yönetiminin ne kadar doğru uygulandığı, sağlıklı planlandığı bu evrede doğru yardımın doğru kişilere ulaştığı ile yakından ilgilidir.

Müdahale evresi yeni afetzede olmuş ve afetin şokunu atamamış insanlarla buluşma evresidir. Bu evrede afetzedelere yardım edecek insanların bilinçli olması gerekmektedir. Afeti sadece maddi bir olgu ve sonuçlarını da sadece maddi hasarlar olarak görmeyen, insanların ruhsal anlamda da etkilendiklerinin bilincinde müdahaleler yapılmalıdır.

1. 2. 4. İyileştirme

Afet safhaları içinde en uzun dönem iyileştirme aşamasıdır. İyileştirme aşaması altyapıyı, halkın sosyal ve ekonomik hayatını normale döndürmek için harcanan emeği kapsamaktadır. Ayrıca zarar azaltma da bu safhanın bir amacıdır. Kısa vadede temel insan ihtiyaçları ve sosyal ihtiyaçlar karşılanırken gerekli altyapı ve teknolojik sistemlerin kurulması da bu dönemin amaçları içindedir.

Sadece afet sonrası anlık yardım ve çabalar değil afetten 5-10 yıl sonrası bile iyileştirme aşamasını oluşturabilir. Bu aşama uzun bir süreci kapsamaktadır. Afetin etkilediği, yok ettiği şeylerin yerine yenilerini koyma zamanıdır. Hasar görmüş binaların, su altında kalmış tarlaların, yanmış evlerin, dalgalara kapılmış eşyaların ve en önemlisi maddi ve manevi kayıplar yaşayan, afet sonrası travma geçiren insanların tekrar hayata, topluma kazandırılması gereken evredir. Bu safhada multi-disipliner bir yaklaşım ile sadece maddi hasarlara yoğunlaşılmalı, insanın sosyal bir varlık olduğu unutulmamalı ve psiko-sosyal sorunlar göz ardı edilmemelidir.

İnsanların yaşadığı travmaları, hayatındaki kayıpları unutmaması ve etkisinden kurtulması zor bir süreçtir ve insanın profesyonel bir desteğe ihtiyacı ortaya çıkar. İyileştirme aşamasında bu ihtiyacın karşılanması önemli bir yer tutmaktadır.

Bu aşamada verilen vaatler sadece siyasi birer söylem olarak kalmamalı ve yerine getirilmelidir. Yıkılan evler, yanan eşyalar, çamurda kalan arabaların bir şekilde yeri dolar ama kaybedilen bir eşin yerini doldurmak ya da o kaybı unutturmak, etkisinden kurtulmak kişinin tek başına yapması zor olan şeylerdendir. Bu yüzden iyileştirme aşaması sadece maddi kayıpları kapsamamalı afetzedelere her anlamda destek sunulmalıdır. Bu desteğin sunucuları ise sadece devlet kurumları değil afet ile ilgili faaliyette bulunan her topluluğu kapsamalıdır.

Bu noktada gönüllü katılımın önemi iyileştirme aşamasında da karşımıza çıkmaktadır. Kamu kurumları genelde afetin maddi boyutuyla ilgilenen bir yapıdadır. İyileştirme aşamasında psiko sosyal destek ihtiyacı gönüllü olarak afetzedelere yardım etmek isteyenlere kalmaktadır.

İyileştirme evresi etkili kullanıldığında büyük bir kazanca dönüşebilmektedir. Öyle ki her afet bir tecrübedir. İyileştirme aşamasında afetin etkisi, verdiği zararların sonuçları bir tahminden öte somut verilerdir. Bu evrede afet yönetimi plan ve projelerindeki tahminler gerçeğiyle

kıyaslanarak ne kadar isabetli olunduğu görülebilir. Bir daha aynı türden bir afet için nelerin eksik olduğu öğrenilerek bir sonraki afete hazırlıkta daha güçlü olunabilir. İyileştirme aşamasında örneğin konut yapımında daha güncel bilgiler elde olacağı için bu güncel verilere göre evler yapılabilir. Afeti yönetenler eleştiriye açık olmalı eksiklerini görmeli ve kabullenmelidir. Böylece iyileştirme aşamaları daha faydalı ve verimli bir hal alabilmektedir.

1.3. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

5902 Sayılı Kanunla yapılandırılmış bir kurum olan AFAD'ın kurulma amacı Kanunda şu şekilde belirtilmektedir:

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), afet ve acil durumlar ile sivil savunmaya ilişkin hizmetlerin ülke düzeyinde etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve olayların meydana gelmesinden önce hazırlık ve zarar azaltma, olay sırasında yapılacak müdahale ve olay sonrasında gerçekleştirilecek iyileştirme çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması ve bu konularda politikaların üretilmesi ve uygulanması amaçlarıyla 29 Mayıs 2009 tarihinde, 5902 Sayılı Kanun ile yapılandırılmış bir kurumdur (Resmi Gazete, 27261).

5902 Sayılı Kanunda belirtildiği üzere; ülkede sürdürülebilir, güvenli, afetlere hazır ve dirençli yaşam çevrelerinin oluşturulabilmesi için modern afet yönetiminin temel ilkeleri doğrultusunda yasal, idari, teknik ve sosyal çalışmaları bütüncül bir yapıda ele almakta ve uygulamakta olan AFAD'ın temel hedeflerinden biri de afet bilinci ve afetler ile ilgili hazırlıklar yapan kişilerin güvenli yaşam kültürünün bir parçası olması ve bu kültürün tüm toplumda yaygınlaşmasının sağlanması için eğitimler vermektedir. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun olan 5902 Sayılı Kanun 17 Haziran 2009 tarihinde 27261 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak ve 29/05/2009 tarihinde Kabul edilerek yürürlüğe girmiş ve bu teşkilatın görev, yetki ve uygulama alanı hakkında tüm bilgileri içermektedir (www.afad.gov.tr).

1.3.1. İnsani İhtiyaçlar Ve Olağandışı Durumlar

Ife'ye göre (2008); “insan ihtiyaçları, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre değerlendirilmektedir (Ife, 2008).” Bu kapsamda değerlendirecek olursak insanların yaşamlarını ihtiyaçlar bakımından derinden etkileyen afetler Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde en alt basamak olan fizyolojik ihtiyaçları da olumsuz etkilemektedir. Maslow, insan ihtiyaçlarını beş bölümde incelemiştir. İnsanların ihtiyaçlarını kategorisel olarak değerlendirmiş ve birinci aşamadaki ihtiyacın karşılanmaması halinde üstteki ihtiyaç kategorisine yönelmeyeceğini belirtmiştir. Dolayısıyla fizyolojik ihtiyaçları karşılanan kişilerin üst basamaklara yönelebileceği fikrini savunan Maslow'un görüşlerini dikkate alarak, afet gibi yıkıcı etkileri olan olayların engelliler ve engellilerin yakınları üzerinde toplumun diğer kesimine oranla daha fazla zarar verebileceği açıkça görülmektedir. Kandilli Rasathanesi'nin hazırlanmış olduğu ABC El Kitabında olağan dışı durumlarda yaşamı sürdürme konusuna aşağıda belirtildiği gibi değinilmiştir (2005):

İnsanlar depremlerle birlikte can ve mal kaybına uğrayabilir veya yaralanabilir; ancak bunlar kadar önemli olan başka bir etken ise psikolojik travmalardır.

İnsanların yoğun olarak yaşamlarını sürdürdükleri bölgelerde meydana gelen depremlerin afete dönüşme ihtimali daha yüksektir. Depremler afete dönüşmüşse hayatı olağan seyrinde

sürdürmek oldukça zorlaşabilir. Dolayısıyla normal yaşamı kesintiye uğratan deprem ile ilgili önlemler almak şarttır. Özellikle depremin ardından 72 saat veya altın saatler denilen süreçte kurumlardan ziyade insanların aldıkları bireysel önlemler çok önemlidir (Olağandışı Durumlarda Yaşamı Sürdürme) (Kandilli, 2005).

1.3.2. Temel Afet Bilinci Eğitimi

Birleşmiş Milletlerin tanımına göre; (1992); “afete maruz kalan toplumun yerel imkânlarla afetin etkileriyle başa çıkması mümkün olmayan haller ve toplulukların işlevlerinin sekteye uğraması afet olarak adlandırılır (United Nations, 1992).”

Özgüven’e göre ise (2006); olası bir afetin etkilerinin en aza indirilmesinin bir yolunun da toplumlarda afet bilinci kültürünü oluşturmak ve bir nevi afetlerle birlikte yaşayabilmenin yollarını bulmak ve bu konularla ilgili eğitimler vermek suretiyle afet farkındalığı oluşturmak” gerektiği üzerinde durmuştur (Özgüven B. , 2006).

Yukarıda belirtilen sebeplerle birlikte AFAD, kuruluşundan bu yana toplumda afet farkındalığı oluşturabilmek adına Temel Afet Bilinci eğitim modülleri oluşturmuştur.

Afetlerin önlenmesi veya zararlarının en aza indirilmesi için sadece yasa ve yönetmelikler hazırlamanın yeterli olduğu algısından kurtulmuş yeni afet yönetimi sisteminde, AFAD; bireylerden başlamak üzere toplumun tamamının katılımını sağlayacak, afet bilincini geliştirecek, uygulamadaki eksiklikleri gidermek için bilimsel ve teknik altyapıyı güçlendirecek, zarar azaltma çalışmalarına kaynak ayrılmasını sağlayacak ve tüm bu çalışmaların sürdürülebilir olması için stratejileri olan bir model kurmayı temel gaye olarak belirlemiştir (AFAD, 2014).

Bu eğitimin amacı olası bir afet durumunda ortaya çıkması muhtemel tehlikeler, riskler ve toplumsal sorunlar hususunda bireysel, grupsal ve toplumsal anlamda afet farkındalığı oluşturmaktır.

Kandilli Rasathanesi (2005) afetlerden önce alınan kişisel önlemlerin dahi afetlerin olumsuz etkisini azaltmak yönünde etkisinin olabileceğini, afet eğitimlerinin en önemli amacının bu bilgiyi kişilere yansıtma olduğunu” belirtmektedir (Kandilli, 2005).

Ayrıca Temel Afet Bilinci Eğitimi’nin önemi, Kandilli Rasathanesi tarafından şu şekilde açıklanmaktadır; yine Kandilli Rasathanesi; “kişiler arası yardımlaşmanın önemine ve her kişinin kendi hazırlığını yapabilecek kapasitede olmasının afetle mücadele noktasında etkili olacağına” vurgu yapmaktadır (Kandilli, 2005).

AFAD’ın koordinasyonunda tüm illerde bulunan İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri çeşitli konularda (Temel afet bilinci, ilkyardım, afet psikolojisi, ekip çalışması ve liderlik, arama kurtarma, yapı bilgisi) gibi konularda eğitimler vermektedirler. Yalova AFAD’ın 2018 Yılı brifing çalışmasında eğitim faaliyetleri aşağıdaki tabloda yer aldığı şekilde gösterilmiştir:

TABLO.3: Yalova AFAD 2010-2017 Eğitim Faaliyetleri

	Eğitime Katılan Kişi	Tatbikata Katılan Kişi
Afete Hazır Okul (Temel Afet Bilinci)	62.481	61.528
Afete Hazır Aile (Temel Afet Bilinci)	4.625	1.114
İlkyardım	8.317	2.665
	Eğitime Katılan Kişi	Tatbikata Katılan Kişi
Afet Psikolojisi	8.317	2.665
Hafif Arama Kurtarma	8.317	2.665
Yapı Bilgisi	8.317	2.665
Masabaşı Tatbikatlar	263	3
Engellilere Yönelik Temel Afet Bilinci	2503	2503

Yalova AFAD Brifing, 2018

Yalova AFAD'ın 2018 yılı brifingine göre Afete Hazır Okul Eğitimlerini 62.481 kişi almış, 61.528 kişi tatbikata katılmış iken, Afete Hazır Aile Eğitimlerini 4.625 kişi almış, tatbikata 1.114 kişi katılmıştır. Ayrıca İlkyardım eğitimine 8.317 kişi, Afet Psikolojisi Eğitimine 8.317 kişi, Hafif Arama Kurtarma Eğitimine 8.317 kişi, Yapı Bilgisi eğitimine 8.317, Engellilere Yönelik Temel Afet Bilinci Eğitimine ve tatbikatına 2503 kişi katılım sağlamıştır. Toplamda yaklaşık olarak 76 bin kişiye eğitim verilmiştir (AFAD, 2018).

Yalnızca 2018 yılı içerisinde verilen eğitimleri değerlendirecek olursak;

TABLO.4: Yalova AFAD 2018 Yılı Eğitim Faaliyetleri

	Eğitime Katılan Kişi	Tatbikata Katılan Kişi
Afete Hazır Okul (Temel Afet Bilinci)	3.846	4.009
Afete Hazır Aile (Temel Afet Bilinci)	2.314	-
İlkyardım	205	403
Afet Psikolojisi	205	403
Hafif Arama Kurtarma	205	403
Yapı Bilgisi	205	403
Masabaşı Tatbikatlar	99	45
Engellilere Yönelik Temel Afet Bilinci	120	120

Yalova AFAD Briefing, 2018

Yalova AFAD’da 2018 yılı içerisinde verilen eğitimlere bakacak olursak; Afete Hazır Okul Eğitimlerini 3.846 kişi almış, 4.009 kişi tatbikata katılmış iken, Afete Hazır Aile Eğitimlerini 2.314 kişi almış, tatbikata katılmamıştır. Ayrıca İlkyardım eğitimine 205 kişi, Afet Psikolojisi Eğitimine 205 kişi, Hafif Arama Kurtarma Eğitimine 205 kişi, Yapı Bilgisi eğitimine 205, Engellilere Yönelik Temel Afet Bilinci Eğitimine ve tatbikatına 120 kişi katılım sağlamıştır. Toplamda yaklaşık olarak 76 bin kişiye eğitim verilmiştir (AFAD, 2018).

1.3.3. Temel Afet Bilinci Eğitiminin Konusu

Toplumda afet hususunda bilinçlenme ve farkındalık oluşturmak amacıyla verilen Temel Afet Bilinci Eğitimi’nin etkisi verilen eğitimin içeriyle de son derece ilişkilidir. Afetler doğal bir süreçle ortaya çıkmakla birlikte insanlardan kaynaklı tehlikeler de afetlere dönüşebilmektedir. Bu tarzdaki afetler ülkemizde olduğu gibi dünyada da yoğunlukla bulunmaktadır. Yukarıda da söz edildiği gibi birtakım tehlikeler afetlere sebep olurken, bazı tehlikelerde ise aynı etki oluşmaz. Bu iki durum ortaya çıkmasındaki en önemli etken insandır. Olası afetlerin karşısında birtakım tedbirlerin alınmış olması veya alınmamış olması bu durumda en belirleyici etkindir.

Kandilli Rasathanesi 2005 yılında yaptığı bir çalışmada “afetlerin meydana getirebileceği hasarların iş kaybı, ikamet kaybı, can kaybı, kalıcı olarak yaralanma, kültürel mirasların hasar görmesi” olabileceği yönünde vurguda bulunmaktadır (Kandilli, 2005).

Dolayısı ile bu eğitimlerin hem farkındalık oluşturmak açısından hem de içerik açısından afette riskleri azalttığı görülmektedir.

Afetlerde risk azaltma aşamaları;

- Riskleri yok edebilmek için ihtiyaçların belirlenmesi,
- Fiziksel anlamda koruyucu tedbirler almak,
- Afet anı için güvenli hareketi ve davranışı öğrenmek,
- Afet sonrasında hem kendimize hem başkalarına yardım edebilmek amacıyla afet yönetim aşamalarını öğrenmektir (www.kurtaran.org, 2017).

Afette risk azaltma safhasında başarı sağlayabilmek için bu bilgilerin kişisel değil toplumsal bazda da önem taşıdığını unutmamak gerekmektedir. Kamu ve özel sektörün tüm birimlerinin koordineli çalışması gerekmektedir. Bütün kurumların aktif katılımının sağlanması oldukça önemlidir.

Tüm dünya üzerinde etkili olabilen deprem afeti ile ilgili önlemler almak, ikincil afetlerin önlenmesinde de oldukça değerlidir.

Depremlerin önceden bilinmiyor olması, hazırlıklı olmanın önemini daha da artırmaktadır (www.kurtaran.org, 2017).

1.3.4. Temel Afet Bilinci Eğitiminin İçeriği

Büyük oranda can ve mal kayıplarının olduğu, 1939 Erzincan depremi, 1943 Ladik depremi, 1966 Varto depremi, 1976 Muradiye depremi, 1999 Gölcük depremi, 2011 Van depremi deprem riski yüksek olan bir ülkede yaşadığımızı bizlere göstermektedir.

Toplumda afetlere karşı direnç ve farkındalık oluşturmak adına AFAD tarafından hazırlanan Temel Afet Bilinci Eğitimlerinin içeriği, bir takım ihtiyaçlar da göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Yapılan literatür taraması ile birlikte göze çarpan detaylar, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın da "İlk 72 Saat", "Birey ve Aileler İçin Afet Bilinci Eğitimi-1 Yayın Seti'nde açıklanmış olduğu üzere; Afetlerle ilgili temel bilgi ve kavramlar, Afet Öncesi Yapılması Gereken Hazırlıklar, afet Sırasında Doğru Davranış Şekilleri, Afet Sonrası İlk Anlar, Yangın, Tahliye, İlk Yardım, Psikolojik İlk Yardım, Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) gibi konulardan oluşmaktadır.

"AFAD'a bağlı, Afet Eğitim Merkezi'nin; ülkemizde en sık rastlanan afet çeşidi olan deprem ile ilgili ve diğer afetlerle ilgili afet öncesi, sonrası ve sonrası hakkında bilinç oluşturma çalışmaları ve eğitimler yaptığı bilinmektedir" (www.afadem.afad.gov.tr) Bu amaçla hazırlanan eğitimler topluma çalışanlar aracılığı ile ulaştırılsa da özel gereksinimi olan kişilerle ilgili çok kapsamlı çalışmalar bulunmamaktadır.

Yalova AFAD'ın 2011 yılında çeşitli kurumlarla bir araya gelerek oluşturduğu komisyonun hazırladığı Afet Bilinci Eğitim modülleri ile engelli bireylere ve yakınlarına ulaşılmaya çalışılmış olsa da bu çabalar yeterli olmamış, 2016 yılında daha kapsamlı bir çalışma ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın fon desteği ile "Engellilere Yönelik Afete Hazırlık Eğitim Programlarının Hazırlanması ve Uygulanması Projesi" ile Yalova ilinde yaşayan engellilerin ve ailelerin tümüne ulaşılmış ve multidisipliner bir çalışma ile hazırlanan Temel Afet Bilinci Eğitimleri her ihtiyaç grubuna göre ayrı ayrı uygulanmıştır (Yalova AFAD, Proje Raporu, 2016).

AFAD Temel Afet Bilinci Eğitici Eğitimi Programı'na göre (2011); Temel Afet Bilinci Eğitimlerinin içeriği başta ülkemizin en büyük afet risklerinden biri olan deprem olmak üzere, sel, heyelan, yangın, çığ, tsunami, teknolojik afetler vs.. şeklinde planlanmıştır (AFAD, 2011).

Bu kapsamda; afetlerin öncesinde alınması gereken önlemler, afetler sırasında sergilenecek doğru davranış ve afet sonrası tahliye olmak üzere üç aşamada planlanan Temel Afet Bilinci Eğitimi, modüller oluşturularak hazırlanmıştır.

Afetlerin öncesini dört aşamada planlayan Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezi; afet öncesi için yapısal tehlikeler, yapısal olmayan tehlikeler, afet ve acil durum planı oluşturma, afet ve acil durum çantası hazırlama aşamalarını işlemiştir.

Bu kapsamda yapısal tehlikeler, genel anlamda yapı bilgisi, binaların sağlamlığı, yapılan taşıyıcı sistemleri, yapısal yönetmelikler ve çeşitli mevzuatları konu almaktadır.

Yapısal olmayan tehlikeler ise; bulunduğumuz her türlü ortamda (ev, işyeri, okul, sosyal ortamlar) doğru risk analizini yapabilmekle ilgilidir. Bu aşamada AFADEM afet anında insanlara zarar verebilecek büyük eşyaların doğru değerlendirmeler ile yerlerine sabitlenmesi, kapakları açılabilen eşyaların, kapaklarının kilitlenmesi, bazı zarar vermesi öngörülebilir eşyaların yerlerinin değiştirilmesi (yatakları pencereden uzağa koymak gibi), duvarlara asılan aksesuarların sağlamlaştırılması ve bunun gibi konulara değinmiştir (AFAD, 2011).

Afet ve Acil Durum Planı Oluşturma aşamasında ise; evdeki en küçük bireyin de dâhil edildiği bir aile toplantısını önermektedir. AFADEM'e göre bu toplantıda evin güvenli yerleri belirlenmeli, evlerimizde olası bir afet durumunda ev fertlerine zarar verebilecek eşyalar düzenlenmeli, tahliye yolları ve şekilleri belirlenmeli, şehir dışından bir irtibat kişisi belirlenmeli, aile fertlerinin birbirlerinden habersiz olmaları halinde dışarıda uygun bir alanda toplanma alanı belirlenmeli, tahliye öncesinde evde ikincil bir acil duruma sebebiyet verebilecek durumların tespiti ve görev paylaşımı içeriğinden oluşmaktadır. Bu planın yapılmasının ardından bütün aile fertleri bilgilendirilmelidir (AFAD, 2011).

Afet ve Acil Durum Çantası Hazırlama aşamasında ise; olası bir afetin ardından ilk yetmiş iki saat boyunca, yani profesyonel ekipler ve yardım ekipleri olay yerine gelene kadar geçeceği öngörülen süre boyunca evdeki tüm fertlere yetebilecek miktarda malzemenin depolandığı bir çantadan söz edilmektedir. Bu çantada yeterli miktarlarda olmak üzere, uzun süre dayanıklı konserve gibi yiyecekler, enerji verici çikolata, bisküvi gibi yiyecekler, temiz su, ilkyardım çantası, düdük, hijyen malzemeleri, pilli radyo, el feneri, yedek piller, kafa lambası, yedek kıyafet, battaniye, nüfus cüzdanı fotokopisi, tapu gibi değerli evraklar ve bir miktar nakit para bulunması gerekmektedir (AFAD, 2011).

Yalova İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü'nün Engellilere Yönelik Afete Hazırlık Eğitim Programlarının Oluşturulması ve Uygulanması Projesi kapsamında oluşturulan komisyon raporlarına göre ise (2016); afet öncesi hazırlık kısmının tüm aşamalarında engelliler ve onların özel ihtiyaçları da göz önüne alınmalı, ev fertlerinden birinde bir engel bulunması halinde bütün süreç ona göre organize edilmelidir. Bu kapsamda özellikle afet planı oluşturma aşaması ve afet çantası hazırlama aşaması dikkatle yeniden düzenlenmelidir. Afet planı oluşturma aşamasında olası bir afet halinde engelli bireye refakat edecek kişinin belirlenmesi, engelli kişinin o anki

ihtiyaçlarının öngörülmesi çok önemlidir. Afet çantası hazırlanırken ise; engelli kişinin sürekli kullandığı ilaçlar varsa bir yedeğinin çantaya eklenmesi, ayrıca engelinden dolayı kullanmak zorunda olduğu bir ek malzeme var ise (beyaz baston, işitme cihazı, tekerlekli sandalye için tekerlek şişirme pompası vs...) çantaya eklenmeli, engellinin engel durumunu belirtir raporunun bir nüshası önemli evraklara eklenmeli, engelli afet ve acil durum bilgi kartı engellilerin ihtiyaçlarına yönelik olarak (acil durumda aranacak kişiler, alerjen durumlar, sürekli kullanılması gereken ilaçlar ve saatleri vs..) düzenlenmelidir (AFAD, 2014).

Temel Afet Bilinci Eğitimlerinde hassasiyetle üstünde durulan bir başka konu ise afet anıdır. Afet anı ile ilgil olarak; her afet için farklı korunma yöntemleri öngörmüştür. Deprem anında güvenli hareket olan çök-kapan-tutun hareketi en çok dikkat çeken harekettir. Bu hareketin yapılması özellikle deprem anında hayati önem taşımaktadır. Çök-kapan-tutun hareketi; deprem anında etrafımızda bulunan güvenli alanı en kısa sürede belirlemek, sağlam bir eşyanın yanında, dizlerimizin üzerine çökmek suretiyle hedef küçültmek, bir elimizle başımızı korurken diğer elimizle sağlam eşyadan tutunmak anlamına gelmektedir. Bu hareketi yaparak etraftan gelen tehlikelere karşı kendimiz korumamız sağlanmış olacaktır (AFAD, 2014).

Engellilerin hepsinin çök-kapan tutun hareketini yapamayacağı göz önünde bulundurulursa; bu güvenli davranışı yapması mümkün olmayan yatağa bağımlı engelliler, tekerlekli sandalyeye bağımlı engelliler için ise farklı bir yöntem önerilmiştir. Yatağa bağımlı olan engellilerden kollarını kullanabilenler afet anında yastıkları ile başlarını korurken, tekerlekli sandalyeye bağımlı engelliler ise, sandalyelerinin tekerlerini kilitledikten sonra başlarını etrafta buldukları bir yastık ya da kalın bir malzeme ile koruyarak hedef küçültmek durumunda kalacaklardır (AFAD, 2014).

Olası bir afetin sonrasında engelliler buldukları ortamdan tahliye olurken yardıma ihtiyaç duyabilirler, bu sebeple evde, okulda, iş yerinde olası afet sonrası tahliyede yardımcı olmak amacıyla afet yardımcılarını seçmek gerekmektedir. Seçilen afet yardımcılarını, afetten sonra sağlıklı olmaları halinde engelli kişinin bulunduğu yeri ivedilikle tespit etmeli ve onları tahliye etmek için gerekli ortamı hazırlamalıdır (AFAD, 2014).

1.3.5. Engellilere Yönelik Temel Afet Bilinci Eğitimlerinin İçeriği

2016 yılında engellilerle ilgil afet çalışmalarına başlayan AFAD, “Afete Hazır Türkiye Kampanyası” kapsamında incinebilir gruplara özel uygulamalar geliştirmektedir (www.afad.gov.tr) .

Çeşitli proje ve kampanyalarla engellilerin ve yakınlarının afet bilincinin artırılması ile ilgili çalışmalar sonucunda, özel gereksinimli kişilere yönelik hazırlanan Temel Afet Bilinci Eğitim modüllerinde, üç bölüme yer verilmiştir. Yalova AFAD’ın engelliler ile ilgili yürüttüğü projenin raporlarında da görülebileceği gibi; afetten öncesi, afet sırası ve afet sonrası yapılması gerekenler, alınması gereken önlemler ve güvenli davranış şekilleri olmak üzere üç bölümde eğitim modülü tamamlanmıştır. Bahse konu raporda; afetten öncesi planlama ve hazırlık aşamasından oluşmaktadır ki bu aşamada yapısal tehlikelerin giderilmesi, yapısal olmayan tehlikelerin giderilmesi, aile afet planının hazırlanması ve afet çantasının hazırlanması şeklinde üç bölüme ayrılmıştır.

Bahse konu çalışmanın çıktısı olan el broşürünü incelediğimizde; afet çantasının özel gereksinimi olan kişilere yönelik anlatılıp, ifade edilmesi, afet planının engelliler merkezli hazırlanması ve afetten sonra yardımlaşma noktasında çevredeki bireylerin afet oluşmadan önce bilgilendirilmesi önem taşımaktadır.

Tüm bunların yanı sıra; AFAD'ın TAMP çalışmasında da (AFAD, 2011) "risk grubu veya dezavantajlı grup olarak değerlendirdiğimiz, çocuklar, yaşlılar ve engelliler önceliklidir. Hizmet alan kişiler arasında insani anlamda herhangi bir ayırım (din, dil, ırk, mezhep vs...) yapılmamaktadır. Kişilerin herhangi özel bir bilgiyi açıklaması istenmeksizin yardım yapılır." şeklinde ibareler de yer almaktadır (AFAD, 2011).

BÖLÜM 2: AFET VE ENGELLİLİK

2. 1. Engellilik Kavramı

Dalbay'a göre; (2009) "Engellilik kavramı çok geniş bir yelpazede incelenebilir. Ulusal ve uluslararası çalışmalarda engellilik ile ilgili; kişinin fiziksel veya zihinsel aktiviteleri ile ilgili olabilirken, süregelen bir hastalıkla da ilgili olabileceği de görülmektedir (Dalbay, 2009: 35)."

Bu sebeple engellilik tanımını tek bir bakımdan değerlendirmek doğru değildir. Çünkü engellilik kavramı fizyolojik bir noksanlık olmanın yanısıra herhangi bir sebeple de (psikolojik, sosyal, ekonomik) ifade edilebilir.

Dalbay'a göre (2009); "tüm tanımlamalar ışığında 'engellilik' farklı anlamda bir çok sebebe bağlı olmak kaydıyla hayatın sınırlanması" şeklinde ifade edilebilir (Dalbay, 2009: 35). Örneğin Dünya Sağlık Örgütü; "kendi çalışma alanına bağlı kalarak medikal bir yaklaşım kullanmış, engelliliği bir hastalık olarak kabul etmiş ve kavramları da ayrı ayrı sınıflayarak tanımlamıştır (World Health Assembly Resolution, 2001)."

WHO; engelliliği tanımlarken; "bir yetersizlik veya özür nedeni ile yaşa, cinsiyete, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak kişiden beklenen rollerin kısıtlanması veya yerine getirilememesi hali" şeklinde tanımlamaktadır. BM'ye göre ise; engellilik sakatlıktır (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine ek 3447 sayılı Sakat Kişilerin Hakları Bildirisi).

Engelliliği "özür" olarak kabul eden Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın (2002) tanımında ise engellilik: "Özürlü, doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yetilerini çeşitli derecelerde kaybetmiş, normal yaşamın gereklerine uyamayan kişilerdir" şeklinde tanımlanmaktadır (2002:2).

Ayrıca, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde; (2017) "Engelli: vücudunda eksik veya kusuru olan, Özürlü: gelişimin türlü yanlarıyla öğrenme gücü gibi süreçlerin birisi veya birkaçında sakat olan kişi ya da kusuru olan, defolu (TDK, 2017)."

"Sakat: vücudunda hasta veya eksik bir yanı olan, engelli, özürlü. olarak tanımlanmıştır (<http://tdkterim.gov.tr/>)."

Engel ve engellilik kavramındaki farklı bir tanım ise; fizyolojik olarak doğuştan, doğumla birlikte veya doğumdan sonar ortaya çıkmış zihinsel, anatomik, görünüm olarak işlevsel bir bozukluğun sebep olduğu günlük yaşamı sürdürmede problemler, sosyal hayatta karşılaşılan bazı sorunlar, yaşama uyum sağlamak hususunda bir takım desteklerden faydalanmaya hakkı bulunan kişiler şeklinde ifadeler de bulunmaktadır. Bu kapsamda; Özürlüler İdaresi aşağıdaki tanımları geçerli kabul etmektedir:

Zedelenme – Sapma; "Kişinin insane özgü bazı özelliklerinde duyma, yürüme, konuşma, psikolojik iyilik hali gibi özelliklerinde bir hasar bulunması" şeklinde tanımlanırken, yetersizlik; "zedelenme sonucunda uğranılan işlev kaybıdır."

Özsoy, Özyürek ve Eripek'e göre (2010); "kişiler zedelenme sonucu yetersiz hale gelirler. Ayaklarda veya bacaklarda oluşan bir zedelenme sonucu kişilerin yürüme becerilerinin

kısıtlanması gibi (Özsoy, Y., Özyürek, M., Eripek, S., Özel Eğitime Giriş).”

Özürülüler Kanunu’na göre (2014) engelliler “Doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yetilerini çeşitli derecelerde kaybetmiş, normal yaşamın gereklerine uyamayan, günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmeti alan kişilerdir (TC Başbakanlık Özürülüler İdaresi Başkanlığı, Özürülüler Kanunu ve İlgili Mevzuat Kitabı, s. 6.).”

WHO engelli tanımını farklı kategorilerde derlemiştir. Bu kategoriler Seyyar’ın (2000) aktarımıyla aşağıdaki gibidir:

- İç organların ya da dış organların hasar görmesi, hasar gören organın hastalığıdır. (impairment)
- Fonksiyonel engel, bireyin herhangi bir aktiviteyi yapmasında zorlanmasıdır. (disability)
- Sosyal engel ise; fonksiyonel engellinin fazlalığı ile birlikte sosyal roller tamamlayamamaktır (handicap) (Seyyar: 41).

Engel ve engellilik ile ilgili bütün tanımlamaları bir arada değerlendirecek olursak; bir kişinin engelli tanımına dahil edilebilmesi için hasar görmüş olan organının ne derecede hasar gördüğünden ziyade, kişinin işlevselliğini ne oranda etkilediği önemsenmektedir.

Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesinde (2009) de tanımlandığı üzere; “ çeşitli engellemelerle karşılaşan ve topluma ve sosyal hayata katılmada bu engeller sebebiyle zorluk yaşayan çeşitli sakatlıkları olan kişiler”dir (<http://www.beyazay.org.tr/>).

Rioux’un da belirttiği gibi (1998); maddi imkansızlıklar, engelli bireye sahip ailelerin ekonomik gelirlerinin düşük olması, engellilerin sağlık ihtiyaçları ve eğitim ihtiyaçlarını da ilgilendirmekte ve eğitim, sağlık kalitelerini düşürmektedir (Rioux, 1994).

Engellileri dezavantajlı duruma getiren diğer insanlarla aynı düzeyde kaynaklara ulaşamıyor olmaları, tespitlerinin doğru yapılamıyor olması, ekonomik yetersizlikler şeklinde sıralanabilir ancak; Corbett’in de belirttiği gibi (1994) sosyal ilişkiler içerisinde kişinin konumunu belirleyen en önemli noktalardan biri ise saygınlıktır. Engelliler, sosyal dışlanmaya maruz kalmakla birlikte saygınlık kazanmak konusunda da yetersiz kalmakta olduğundan dezavantajlı bir grupturlar (Corbett, 1994).

Shakespeare’e göre (1994); engellileri engelli yapan fiziksel yoksunlukları değil, engellileri engelli yapan toplumun onları engellemesi ve bir azınlık olarak görmesidir (Shakespeare, 1994).

Özetle; engellilerle ilgili tanımlar yapılırken 1990’lı yıllara kadar fiziksel bir noksanlıktan söz edilirken, 1990’dan sonra engellilerin çeşitli haklarıyla (sağlık, ulaşım, eğitim, hukuk vs...) birlikte engellilik tanımlanmaktadır (Robertson, 1998).

TABLO 5: Yaş Ve Cinsiyete Göre Engelli Nüfus

Yaş Grubu	En Az Bir Engeli Olan Nüfus (Sayı)			En Az Bir Engeli Olan Nüfus (Yüzde)		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
3-9	86.000	110.000	196.000	2,1	2,5	2,3
10-14	58.000	81.000	139.000	1,8	2,4	2,1
15-19	61.000	85.000	145.000	2,0	2,6	2,3
20-24	60.000	110.000	170.000	2,0	3,4	2,7
25-29	70.000	96.000	166.000	2,3	3,0	2,6
30-34	96.000	111.000	207.000	3,0	3,4	3,2
35-39	113.000	115.000	228.000	4,1	4,0	4,0
40-44	128.000	112.000	241.000	5,6	4,7	5,1
45-49	188.000	143.000	332.000	7,8	5,9	6,9
50-54	198.000	133.000	330.000	10,7	7,1	8,8
55-59	259.000	157.000	417.000	15,0	9,2	12,1
60-64	269.000	149.000	419.000	20,4	12,3	16,5
65-69	267.000	158.000	425.000	27,2	18,3	23,0
70-74	288.000	169	458	36,3	26,3	31,9
75 ve üstü	650.000	356.000	1.006.000	50,3	40,9	46,5
Toplam	2.792.000	2.085.000	4.876.000	100,0	100,0	100,0
Toplam	2.792.000	2.085.000	4.876.000	100,0	100,0	100,0

TÜİK, Nüfus ve Konut Araştırması, 2011

Rakamlar yuvarlandığı için toplamlar yüzdeyi karşılamayabilmektedir.

TÜİK'in 2011 yılında gerçekleştirdiği Nüfus ve Konut Araştırmasına göre (2011) yukarıdaki tabloyu inceleyecek olursak; yaşa göre engellilerin nüfusunun değerlendirmesinde en fazla dikkat çeken husus; 650 bin engellinin eğitim çağında olduğudur.

Bunun yanı sıra 883 bin engellinin ise 65 yaş ve üstü grupta yer aldığını görmekteyiz. Buradan hareketle eğitim çağındaki 650 bin çocuğun Temel Afet Bilinci ile ilgili farkındalık oluşturabilmesi için gerek ev ortamlarında gerek sosyal yaşamlarını sürdürdükleri mekanlarda gerekse okullarda çeşitli eğitimler verilebilir. Engelli nüfusunun %9,4'ünü oluşturan bu kesim için sosyal politikalar programlanması ve uygulanması oldukça önemlidir.

TABLO 6: Engel Gruplarına Göre Engelli Nüfus (%)

		Engel Durumu								Toplam
		Görme	İşitme	Dil ve Konuşma	Ortopedik	Zihinsel	Ruhsal ve Duygusal	Süreğen	Çoklu	
Cinsiyet	Kadın	33,0	42,5	33,0	43,8	38,9	32,1	43,8	46,5	41,4
	Erkek	67,0	57,5	67,0	56,2	61,1	67,9	56,2	53,5	58,6
Yerleşim Yeri	Kır	40,8	32,9	29,4	40,2	38,9	39,0	35,4	37,2	37,6
	Kent	59,2	67,1	70,6	59,8	61,1	61,0	64,6	62,8	62,4

TÜİK, Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması, 2010

TÜİK'in 2010 yılında yapmış olduğu "Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması"nda ortaya yukarıdaki gibi bir tablo çıkmıştır.

Tabloyu değerlendirecek olursak; engelli nüfusun %58,6'sı erkektir. Başka bir deyişle engelli nüfusun yarısından fazlasını engelli erkekler oluşturmaktadır. Ayrıca; engelli nüfusun %41,4'ü ise kadındır.

Kadın engellilerin %33,0'ını görme engelliler, %42,5'ini işitme engelliler, %33,0'ını dil ve konuşma engelliler, %43,8'ini ortopedik engelliler, %38,9'unu zihinsel engelliler, %32,1'ini ruhsal ve duygusal engelliler, %43,8'ini süreğen engelliler, %46,5'ini ise birden fazla engeli bulunanlar oluşturmaktadır.

Bu araştırmaya göre; kadınların içerisinde en fazla bulunan engel grubu "çoklu engel" grubudur. Kadın engellilerin yarısına yakını birden fazla engele sahiptir.

Tabloyu cinsiyet açısından nüfus değerlendirmesi dahilinde inceleyecek olursak; erkek engellilerin; %67,0'ı görme engelli, %57,5'i işitme engelli, %67,0'ı dil ve konuşma engelli, %56,2'si ortopedik engelli, %61,1'i zihinsel engelli, %67,9'u ruhsal ve duygusal engelli, %56,2'si süreğen engelli ve %53,5'i ise çoklu engellidir.

Dolayısıyla engelli erkek nüfusunun %67,9'u, yani yarısından fazlasını ruhsal ve duygusal engelli bireyler oluşturmaktadır.

Tabloyu yerleşim yerlerindeki engel gruplarına göre inceleyecek olursak; engellilerin %62,4'ü kentte yaşarken, %37,6'sı kırsalda yaşamaktadır.

Kırsalda yaşayan engellilerin % 40,8'ini görme engelliler, %32,9'unu işitme engelliler, %29,4'ünü dil ve konuşma engelliler, % 40,2'sini ortopedik engelliler, %38,9'unu zihinsel engelliler, %39,0'ını ruhsal ve duygusal engelliler, %35,4'ünü süreğen engelliler ve %37,2'sini çoklu engelliler oluşturmaktadır. Bu durumda kırsalda yaşayan engellilerin büyük çoğunluğu görme engellidir.

Tabloya göre; kentlerden yaşayan engellilerin ise % 59,2'sini görme engelliler, % 67,1'ini işitme engelliler, % 70,6'sını dil ve konuşma engelliler, % 59,8'ini ortopedik engelliler, % 61,1'ini zihinsel engelliler, % 61,0'ını ruhsal ve duygusal engelliler, % 64,6'sını süreğen engelliler ve % 62,8'ini çoklu engelliler oluşturmaktadır. Bu halde; kentlerde yaşayan engellilerin % 70,6 ile yarısından fazlasını dil ve konuşma engelliler oluşturmaktadır.

2.1.1. Engellilik Sebepleri ve Türleri

Engelliliğin bir çok farklı nedeni olabilir ancak, bu nedenler bir miktar incelenirse, görülür ki engellilik nedenleri çoğunlukla önlenemez etkenlerdir. Engellilik genel itibarı ile nedenlerine göre engellilik ve kaynağına göre engellilik şeklinde sınıflandırılır.

Başka bir anlamda kaynağına göre engellilik sınıflandırmasında doğumdan ve hamilelikten öncesi, nedenlerine göre engellilikte ise doğum sonrası değerlendirilmektedir. Dünya Engelliler Vakfı'nın Engelsiz Şehir Planlaması Bilgilendirme Raporu'nda (1999) engelliliğin sınıflandırılması ile ilgili aşağıdaki maddeler dikkat çekmektedir:

“Kaynağına göre engelliliğin sebepleri arasında; akraba evliliği, genetic, hamilelik sırasında alkol veya uyuşturucu kullanımı, hamilelikte ışın veya radyasyona maruz kalmak, akmilelikte kötü beslenme gibi sebepler vardır. Bu belirtilen sebepler öngörülebilir ve önlenmesi mümkün olan sebeplerdir.

Doğum esnasında veya sonrasında meydana gelen durumlar sonucunda oluşan engellilik ise 'kazanılan' engellilik şeklinde tanımlanır. Kazanılan engelliliğe sebep olan etkenler ise; travmatik yaşantılar veya sağlıksız koşullarda gerçekleşen doğumlar gösterilebilir. Ayrıca doğumdan sonar geçirilen kazalar, deprem vs.. gibi olaylar sonucunda da kazılan engellilik söz konusu olabilir. Çeşitli nedenlerle meydana gelen engellilik beşe ayrılır:

- Zihinsel
- Görme
- İşitme ve konuşma
- Ortopedik
- Süreğen (Dünya Engelliler Vakfı Engelsiz Şehir Planlaması, Bilgilendirme Raporu, 1999).”

Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve Devlet İstatistik Enstitüsü (Aralık 2002)

“Özürlüler Araştırması”na göre ise; Türkiye’de sık görülen belirli engelli grupları şunlardır:

- Bedensel
- Görme
- İşitme
- Dil ve konuşma
- Zihinsel
- Otizm
- Süreğen (DİE, 2002).

Yukarıda belirtilen engel grupları ile ilgili olarak çeşitli açıklamalar yapılmaktadır. Farklı kaynaklardan derlenen açıklamalar aşağıdaki gibidir:

Öztürk’e göre; “bedensel engellilik kas ve iskelet sistemindeki eksizlik veya yetersizlik” şeklinde tanımlanır. Ayrıca; “bazı vücut uzuvlarındaki kısalık, eksiklik veya fazlalık veya hiç bazı uzuvların olmaması veya hareketlerde kısıtlılık oluşturması, uzuvların şekillerinin bozukluğu, kas sistemi bozuklukları ve felçliler de bu gruba dahil edilmektedir” (Öztürk, M., Hayata Dokunuş, s.14).

Omurilik felçlileri de bedensel engelli gruba dahil edilmektedir. Türkiye Omurilik Felçlileri Derneği’nin tanımına göre; (İnt. Erişim Tarihi, 2018) “Omurilik felci; omuriliğin hastalık veya travmaya bağlı olarak baskıya uğraması ve işlevini kaybetmesidir (www.tofd.org.tr.)”

Görme Engelliler: Tek gözünde ya da her iki gözünde de tam yada kısmi görme kaybı yaşayan kişiler görme engellidir. Renk körlüğü ve gece körlüğü (tavuk karası) da bu gruba dahil edilmektedir.

İşitme Engelliler: Tek kulağında ya da iki kulağında da tam ya da kısmi işitme noksanlığı olan kişi şeklinde tanımlanan işitme engelliler grubuna işitme cihazı kullanan kişiler de dahil edilmiştir.

Dil ve Konuşma Engelliler: Çeşitli ve farklı sebeplerle konuşamayan veya konuşmasında bozukluk olan kişiler dil ve konuşma engellilerdir. Hiç konuşamayan, konuşabilmek için bir alete ihtiyaç duyanlar, kekeleyenler de bu gruba girer.

Zihinsel Engelliler: Zihinsel engelli kişiler üç grupta ele alınır. Bu gruplar eğitilebilir, öğretilir ve ağır zihinsel engelliler şeklinde belirlenmiştir. Genel zihinsel işlevlerde önemli derecede normal altı, bunun yanında uyumsal davranışlarda yetersizlik gösterme durumudur.

Otizm çeşitli orotitelerce, zihinsel engel olarak tanımlanırken, bir takım kaynaklar otizmi sosyal işlevin bozulması sebebiyle ruhsal veya sosyal bir engel şeklinde tanımlamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı’nın tanımına göre ise; (2002) “otizm; ilgi alanlarında daralma, geç konuşma, canlılar yerine cansızlarla bağ kurma, tekrar eden davranışlarda bulunma, grup oyunlarına dahil olmama gibi sosyal ve iletişimsel bir engeli ifade eder (Komisyon).”

Süreğen hastlığı değerlendirdiğimizde de çeşitli tanımlamalarla karşılaşsak da, genel olarak aşağıdaki tanımlama kullanılmaktadır:

TUIK'e göre; (2014) "bireysel anlamda bireyin çalışma kapasitesini azaltan ve sürekli bakıma ihtiyaç duyan kişiler süreğen hastalık yaşayan kişiler veya süreğen engelli şeklinde ifade edilir (TÜİK, 2014)."

Öztürk'e göre; "Süreğen engel veya süreğen hastalık engellilik sınıflandırmasında alt başlık olarak incelenir (Öztürk, M,15)."

2.1.2. Engellilik Yaşayan Çocuklar, Gençler ve Afet

Anayasanın 61. Maddesi'ne göre; "Devlet, engellilerin korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır" denmektedir (T.C. Anayasası).

Bununla birlikte ülkemiz; Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi'ni de imzalamış bir ülkedir. Bu sözleşme engelliler ve haklarını çok detaylı şekilde inceleyen bir sözleşmedir.

Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi'ne göre (2008); "sözleşmeye taraf olan tüm ülkeler engeli bulan çocukların diğer çocuklara eşit haklara sahip olduğunu kabul etmektedir."

Ülkemizce 2008 yılının Aralık ayında imzalanan ve kabul edilen bu sözleşme ile engellilerin eğitim hakları ve farklı diğer hakları da güvence altına alınmıştır.

Yetişkin engelliler ile ilgili çeşitli ulusal veya uluslararası sözleşme çalışmalar yapılsa ülkemizde ilk kez "engelli çocuk" ilgili yasal düzenlemenin yapılması 1977 yılında gerçekleşmiştir. Bu düzenlemeyi 2005 yılında hazırlanan 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun takip etmiştir. Bu kanun engelli çocukları sağlık alanında ve sosyal alanda bir takım ayrıcalıklar getirmiştir. Engelli çocukların sağlık sigortalarının olup olmadığına bakılmaksızın rehabilitasyon hizmetlerinden ve farklı özel hizmetlerden yararlanabilecekleri bu kanunla kesinleşmiştir. Bu tür hizmetlerin devlet kontrolünde özel kurumlarca verilecek olması ile engellilerin hakları bir nevi koruma altına alınmıştır. Engellilik yaşayan çocuklar ve gençlerin çeşitli haklara sahip olmaları ve toplumda kabul görmeleri konusunda günümüzde çalışmalar gerek kamu kurumlarınca gerekse sivil toplum örgütlerince üzerinde hassasiyetle durulan bir başka konudur.

Özellikle engelli gençleri ve yetişkinleri ilgilendiren istihdam konusunda ayrıca çalışmalar yapılmaktadır. Bu kapsamda; kamu kurumları ve belli bir çalışan sayısına ulaşmış olan özel sektör belirli oranlarda engelli kişiyi istihdam etmeye mecburdur.

Dokuzuncu Ulusal Kalkınma Planı'na göre (2007-2013): "özel eğitime tabi olan engellilerin özel eğitime ulaşmalarına kolaylık sağlanacak, sosyal yaşama katılımları kolaylaştırılacak ve çalışan engelliler için de korumalı iş yerleri temin edilecektir (Ulusal Kalkınma Planı, 2007)."

2018 senesinde Engelliler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA), Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğü ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tek bir çatı altında toplanarak; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı adını almıştır. Bu haliyele, bütün engelliler ve onların çeşitli alanlardaki hakları, gerek eğitim, gerek özel hizmet gerekse istihdam olsun tek bir kurum tarafından yönetilmektedir.

Ülkemizin eğitim sistemi incelendiğinde engelliler ile ilgili belirlenen politikalarda diğer öğrencilerle birlikte “kaynaştırma” ya tabi tutulmaları görülmektedir. Buna rağmen bazı kaynaklar engellilerin bütünüyle eğitime katılım sağlayamadıklarını belirtmektedir.

Unicef’e göre (İnt. Erişim Tarihi 2018); özel eğitime tabi olması gereken engelli çocuklar ki - 2009 – 2010 yılları arasında bu sayı yetmiş altı bin iki yüz dört olarak açıklanmıştır.- yaşlıları ile birlikte eğitim almaktadırlar. Yine 2009 – 2010 yılları arasında açıklanan rakamlara göre de; engeli bulunan on beş bin yedi yüz on iki çocuk özel eğitim sınıflarında eğitim görmektedir. Buna karşın yirmi altı bin engelli çocuk ise özel eğitim okullarında eğitim görmektedir (<http://www.unicef.org.tr/>, 2018).

Bunların yanı sıra ulaşım da engellilerin sorunları arasında yer almaktadır. Öncelikle kalabalık ve yoğun şehirler olmak üzere engellilerin fiziksel anlamda erişimleri, birçok araştırmaya konu olsa da henüz kalıcı bir çözüm getirilememiştir.

Ayrıca; 2010 yılında ÖZİDA’nın yaptığı bir araştırmaya baktığımızda; (<http://www.ozida.gov.tr>, 2017) araştırmaya dahil olan eylemcilerin kendilerine yönelik ayrımcılık yapıyor olduğunu ifade ettikleriyle karşılaşıyoruz. Bunun yanında; İstanbul Bilgi Üniversitesi’nin, İnsan Kaynakları Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ise; toplumdaki ayrımcılık gibi tavırların engelli çocukları ve gençleri de olumsuz anlamda etkilediğini fark edebiliriz (Türkiye’de Engellilik Temelinde Ayrımcılığın İzlenmesi Raporu).

Engelli çocuk ve gençler ile ilgili bir takım sosyal politikaların geliştirilmesi konusunda devlet kurumlarına baktığımızda UNİCEF’in araştırmalarına göre; (İnt. Erişim Tarihi, 2018) politika geliştirme başlığı altında aşağıdaki ifadeleri görebiliriz: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı özellikle engelli çocuklar açısından sosyal içerme konusunu önemle çalışmaktadır. Bu sebeple engelli çocuk, genç ve yetişkinlerin bugünkü durumunu gözler önüne seren çalışmalar yapılmaktadır. Engellilik ve yoksulluk gibi konular da bu çalışmalara dahil edilmiştir. Bu kapsamda Bakanlık belirlediği sonuçlar ışığında çalışmalar yapılmalı ve sosyal politikalar geliştirmelidir (<http://www.unicef.org.tr/>, 2017).

Engel sebepleri arasında gösterilen afetler, dolaylı bakımdan da olsa engellilerin farklı bazı güçlüklerle karşılaşmalarına sebep olmaktadır. Bu noktada dirençli, eğitilmiş, bilgil, bilinçli ve farkındalık sahibi toplumlar afet ile ilgili önlemlerin alınmasının ardından engelliliğe sebep olmaktadır kaçınılmaz sayılabilirler.

Engellilik yaşayan bireylerin aileleri de engellilere sunulan hizmetler ve sosyal yaşam doğrultusunda değerlendirildiğinde, dezavantajlı hale gelmektedir. Engellilerin aileleri türlü imkânsızlıkla baş etmenin yanı sıra engel halinin getirdiği kısıtlamanın oluşturduğu dezavantajla da baş etmek durumunda kalmaktadır. Yapılan birçok araştırmada engellilerin ve ailelerinin sosyal hayata katılımlarının sağlanması, engellilerin eğitimleri, engellilerin istihdamları gibi konular işlenmiş olsa da, makro düzeyde çeşitli politikaların üretilmiyor ve uygulanmıyor olması, bu araştırmaları yalnızca bilimsel çalışmalar olmaktan öteye götürememiştir. Engellilerin işsizlik ile birlikte gelen maddi imkânsızlıklarla adeta boğuşuyor olması onlar sosyal hayatın dışına itmekte başlıca rolü oynamaktadır. Yapılan bir araştırmada Newton, Ormerod ve Thomas’ın da (2017) belirttikleri gibi, “özellikle ortopedik ve görme engelliler dezavantajlı grup olarak andığımız engellilerin içerisinde daha da dezavantajlı hale gelmiş ve iş bulmada güçlükler yaşamışlardır.”

Blau'ya göre (2003); “endüstrileşmiş toplumların birinci önceliklerinden birinin engellilerin bağımsız ve üretken insanlar arasına katılabilmesidir.” Dolayısıyla devletin engellilere yönelik oluşturacağı sosyal politikalar bu noktada da önem arz etmektedir.

2.2. Engellilerde Eğitim

Engellilerin bir çok sorunundan söz edebilmek de en temel problemlerinden birinin eğitim ve eğitime ulaşmak olduğunu görmekteyiz. Engellilerin eğitim olanaklarına ulaşmada yaşadıkları zorluklar ve neticisinde karşılaştığımız eğitimi tamamlamamış olan engelliler, toplumun engellilerle bütünleşmesi noktasında en dikkat çeken etkidir.

Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2002 yılında engellilerin eğitim durumlarıyla ilgili araştırma yapmış ve aşağıdaki verilere ulaşmıştır (Öztürk, 2011):

Öztürk'e göre; (2011) Türkiye nüfusunun yüzde on üçü okuma yazma bilmiyor ve engelli nüfusun ise yüzde otuz altısı okuma yazma bilmemektedir. Engelli bireylerin yüzde kırk biri ilkokul mezunu iken yüksek okul mezunu veya okula devam eden engelli oranı yüzde ikidir. Tüm bunların ışığında eğitim durumu düşük engellilerden bahsedilebilir (Öztürk, 2011).

Başbakanlık Özürlüler Dairesi Başkanlığı'nın, 2002 yılında yaptığı Özürlüler Araştırması'nın sonucuna göre ülkemizdeki engellilerin eğitim seviyeleri ve genel nüfusun eğitim seviyesi aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

TABLO.7: Engellilerin Eğitim Durumları (Sayı)

Eğitim durumu	Genel Nüfus	Engelli Nüfus
Okur Yazar Değil	7.764.060	604.945
Okur Yazar Fakat Okul Bitirmemiş	12.037.120	247.642
İlkokul	21.738.553	549.681
İlköğretim	2.430.754	25.607
Ortaokul	4.499.685	87.257

Eğitim durumu	Genel Nüfus	Engelli Nüfus
Orta ve Dengi	165.146	3.100
Lise	6.997.669	93.635
Lise ve Dengi	1.215.056	21.509
Yüksekokul veya Lisans	3.028.955	30.382
Yüksek Lisans	108.454	1.261
Toplam	68.976.452	1.772.305

Kaynak: Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve DİE:2002, Özürlüler Araştırması

Yukarıdaki araştırmanın yüzdelerle değerlendirilmesi yapıldığı takdirde karşımıza aşağıdaki sonuç çıkmaktadır:

TABLO 8: Engellilerin Eğitim Durumları (Yüzde)

Eğitim durumu	Genel Nüfus	Engelli Nüfus
Okur Yazar Değil	11,3	34,1
Okur Yazar Fakat Okul Bitirmemiş	17,5	14
İlkokul	31,7	31
İlköğretim	3,5	1,4
Ortaokul	6,6	4,9
Orta ve Dengi	0,2	0,2
Lise	10,2	5,2

Eğitim durumu	Genel Nüfus	Engelli Nüfus
Lise ve Dengi	1,8	1,2
Yüksekokul veya Lisans	4,4	1,7
Yüksek Lisans	0,2	0,1
Toplam	100,0	100,0

Kaynak: Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve DİE:2002, Özürlüler Araştırması

Yukarıdaki tabloda açıkça görüldüğü üzere; engelli nüfusun yalnızca 1,7'lik kısmını oluşturan 30.382 kişi yüksekokul veya lisans mezunudur. Ayrıca engelli nüfusun 34,1'lik dilimini oluşturan 604.945 kişi ise okur yazar dahi değildir.

Bu durumda genel anlamda değerlendirmek gerekirse, engelliler toplumda yaşayan diğer kişilere oranla eğitim imkanlarından daha az faydalanabilmektedir. Çeşitli çalışmalarla bu durumun sebebi araştırılsa da özellikle toplumla bütünleşme noktasında engellilere karşı duyarlılık oluşmadığı sürece bu oran çok değişmeyecek gibi görünmektedir.

2.2.1. Engellilerde Özel Eğitim ve Tanımı

Engellilerin eğitimleri konusunda ülkemizde kaynaştırma yöntemi benimsenirken, bazı engelliler ve engel grupları için ise özel eğitim öne çıkmaktadır. Ancak engellilerin eğitime ulaşmaları konusundaki engeller bu konuda bir engel teşkil etmektedir. Engel gurplarının tamamı için özel eğitim imkanı sağlanamasa da günümüzde devlet imkanları engelli çocukların bir kısmının özel eğitim ihtiyacını karşılamaktadır.

Başaran'a göre; (2007) "ülkemizde her ne kadar sayılı yüz binlerle ifade edilse de bugün özel eğitim alabilen engelli çocuk sayısı elli bindir (Başaran, 2007)."

Öztürk'e göre; "görme, işitme ve zihinsel engelliler özel eğitim alanların genelini oluşturmakta iken, bu alanda yeniden bir yapılanmaya ihtiyaç vardır (ÖZTÜRK,54)."

Özel eğitim alanında çalışan çeşitli meslek elemanları bulunmaktadır. Bunlar, psikolog, özel eğitim öğretmeni, zihinsel engelliler öğretmeni, işitme engelliler öğretmeni, görme engelliler öğretmeni, pedagog, sosyal hizmet uzmanı gibi meslek gruplarıdır.

Özel eğitimin tanımına gelecek olursak; Ataman'a göre (2003); "yetersizliğin engel olarak algılanmasının önüne geçmek için, toplumun çoğunluğundan farklı olan ve özel gereksinimleri olan kişileri kendi kendilerine yetebilir hale getirmek, bağımlılık oranlarını düşürmek amacıyla verilen eğitimlerdir (Ataman, 2003:16)."

2018 yılında çıkarılan 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de kararnamenin çıkarılmasının amacı; Kararname'nin ilk maddesinde şu şekilde belirtilmiştir: "Kanun, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitime ulaşmaları hususunda bir takım esasları

içerir (<http://orgm.meb.gov.tr/>, 2018).”

2.2.2. Engellilerin ve Ailelerinin Temel Afet Bilinci Eğitimi

Temel afet bilinci eğitimi ve diğer farkındalık oluşturacak eğitimlerin önemi 5902 Sayılı Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun’da aşağıdaki maddelerde belirtilmiştir;

- Başkanlık ve il bazında İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri halkı bilinçlendirmek ve afet konusunda farkındalık oluşturmak için eğitim faaliyetleri yapmalıdır (Madde8 / d).
- Eğitim çalışmalarında bulunmalı ve tatbikatlar yapmalıdır (Mülga: 24/10/2011-KHK-661/90 md.).
- Kendi personelinin eğitimlerini yapmalıdır (Madde 13/e).
- Afet ve acil durum çalışmalarını yapmalıdır veya yaptırmalıdır (Madde 18/d) (5902 Sayılı Kanun).

2.3. Engellilik Ve Afet İlişkisi

Tufan’a göre (1999); “Bazı afetlerin önceden tahmin edilmesinin mümkün olmaması ve dolayısıyla bunlardan kaçmanın da mümkün olmayacağı üzerinde durularak, birtakım önlemlerin alınması gerektiği vurgulanmaktadır. İnsanların afetlerle içiçe yaşamalarını veya bunlara hazırlıklı yaşamaları gerekmektedir. Tüm toplumlara ve insanlara bazı görevler düşmektedir ve bunun yanı sıra bilimsel ve teknolojik anlamda gerçekleştiren çalışmalar da afetlerle birlikte yaşamı kolaylaştırmak ve insanları afetlere hazırlamak yönünde olmalıdır (Tufan, Lordoğlu, 1999).” Özel gereksinimi olan kişiler için ayrıca planlamaların yapılması gerektiği, kriz anında normalden daha fazla dezavantaja sahip olacakları açıkça seçilmektedir.

“Engellilerin eğitimi ülkemizde geç de olsa kavranmıştır. İşitme engellilerin eğitimi ile ilgili Türkiye’de yapılan ilk çalışmalar yirminci yüzyıl başlarında organize olmaya başlamıştır. Ülkemizde ilk sağır ve dilsizler okulu 1881’de ... Açılmıştır (Girgin, 2003).” Bu halde olası bir afet halinde yalnızca engellilerin değil tüm toplumun bilinlenmesi önem arz etmektedir.

“Afet durumlarında engellilerin %60’ı gözden kaçmakta ve ‘normal zamanlardan’ daha fazla dışlanmaktadır. Ayrıca ölüm ve yeni bir özre sahip olma ihtimalleri diğer kişilere oranla daha fazladır (WFOT, 2007).”

AFAD’ın hem merkez hem de taşra teşkilatının web siteleri incelendiğinde görülüyor ki temel anlamda dört engel grubu (zihinsel, fiziksel, işitme, görme) üzerinde durulmuş ve bu engel grupları da kendi aralarında gruplandırılmışlardır. Her engel grubunun eğitim ve algılama kapasitesi farklı değerlendirildiğinde engellilerin engel durumlarının da eğitim olanaklarını etkilediği düşünülecek olursa, her grup için ayrı eğitim planlanması ihtiyacı öne çıkmaktadır.

Engelliler ve afet başlığı altında değerlendirmek ve üzerinde hassasiyetle durmak gereken bir diğer konu ise; engellilerin yaşamlarını sürdürdükleri konutlardır. Hiç şüphesiz ki engellilerin erişebilirliği ve engellilere yönelik kentsel düzenlemeler, son yıllarda ülkemizde ön plana çıkarılmış olsa da, dış mekânların engellilerin erişim kolaylığını sağlayabilmek için düzenlenmesinin önünü açmaktadır. Ancak engellilerin yaşamlarını sürdürdükleri iç

mekanların da olası afetlerin öncesinde, afeti en az zararla atlatabilmek açısından yeniden düzenlenmesi, afet sonrasında engelli bireylerin tahliyelerinin ivedilikle yapılabilmesi için çeşitli önlemlerle donatılması gerekmektedir. Bu kapsamda yapılan çalışmalar incelendiğinde; TÜİK'in 2011 yılında gerçekleştirdiği "Nüfus ve Konut Araştırması" dikkat çekmektedir. Bu araştırmaya göre aşağıdaki tablo ortaya çıkmıştır:

TABLO 9: En Az Bir Engelli Birey Olan Konutların Konut Özelliklerine Göre Dağılımı (%)

Konut Özellikleri	En Az Bir Engelli Birey Bulunan Konutlar
Ev Sahibi	78,1
Kiracı	14,8
Lojmanda Kalan	0,5
Ev sahibi değil ancak kira ödemiyor	6,6
Oda Sayısı	En Az Bir Engelli Birey Bulunan Konutlar
1	1,7
2	10,5
3	40,9
4	38,8
5 veya üstü	8,0
Isıtma Sistemi	En Az Bir Engelli Birey Bulunan Konutlar
Soba	73,0
Kat Kaloriferi	16,7
Merkezi Sistem	6,6
Elektrikli ısıtıcı ve diğer	3,5
Isıtma systemsiz	0,1

TÜİK, Nüfus ve Konut Araştırması, 2011.

Tabloyu incelediğimizde; nüfusa oranla en az bir engelli bulunan konutların %78,1'i ev sahibi iken, % 14,'i kiracı, % 0,5'i lojmanda kalıyor, %6,6'sı ise ev sahibi olmasa da kira ödemiıyor. Bununla birlikte; nüfusa oranla en az bir engelli bulunan konutların % 1,7'si tek odalı, %10,5'i 2 odalı, %40,9'u 3odalı, %38,8'i 4 odalı ve %8,0'ı 5 veya daha fazla odalı evlerde yaşıyor. Ayrıca nüfusa oranla en az bir engelli bulunan konutların %73,0'ı sobalı evlerde yaşarken, %16,7 si kat kaloriferi, %6,6'sı merkezi kaloriferli, %3,5'i elektrikli ısıtıcı veya diğer, % 0,1'i ise ısıtma systemsiz evlerde yaşıyor.

Engellilerin büyük çoğunluğunun ev sahibi olması Temel Afet Bilinci Eğitimi içeriğinde de görüldüğü gibi afetlerden ve özellikle depremlerden önce alınması gereken önlemlerden biri olan eşyaları sabitlemek ve yapısal olmayan riskleri azaltmak için doğal bir ortam oluşturuyor.

Engelli nüfusun %14,8'i kiracı pozisyonunda olsa da engel durumları göz önünde bulundurularak evlerinde engel durumları ile ilgili ve afetle ilgili düzenlemeler yapmalarına engel olarak görülmemeli ve düzenleme yapılmalıdır, aksi halde afet sonrasında tahliye olurken yapısal olmayan risklerin oluşturabileceği tehlikeler ikincil yaralanmalara, kazalara sebebiyet verebilir.

Tabloyu incelediğimizde az bir engelli bulunan konutların %40,9'unu 3 odalı konutlar oluşturmaktadır. Bu durum yaşanan evlerin büyüklüğü sebebiyle risk oranını artırmaktadır. Engellilerin afet sonrası ilk anlarda yardımına koşacak olan diğer aile bireylerinin kolaylıkla yardım sağlayabilecek odalarda kalmaları oldukça önemlidir.

Ayrıca engelli nüfusun %73,0'ının konutlarının ısınma sisteminin soba olması, olası bir afetin ardından oluşabilecek ikincil afet olan yağma davetiye çıkarmaktadır. Sobalı evler bazında ikincil afetin yaşanmaması için ise ısınma sistemleri ile ilgili düzenlemeler yapılabilir. En az bir engelli bulunan konutlarda %3,5 oranında elektrikli ısıtıcı dikkati çekmektedir. Elektrikli ısıtıcı kullanan engelliler ve aileleri için de bu durum ikincil afet olarak tanımlayabileceğimiz yangın konusunda risk olabilecek niteliktedir.

Bu halde olağan durumda dezavantajlı ve incinebilir grup olarak nitelediğimiz engelliler, olası bir afet halinde daha fazla dezavantajlı konuma geçmiş olmaktadır.

BÖLÜM 3: BULGULAR VE YORUMLAR

30 Mayıs 2016 - 3 Nisan 2016 tarihleri arasında çalışma evrenini temsilen seçilen Alime Paşa Özel Eğitim Okulları'ndan elde edilen veriler çalışmanın amacına uygun olarak analiz edilmiştir.

Bu bölümde Alime Paşa Özel Eğitim Okulları'nda eğitim almakta olan engellilerin ailelerinin sosyo demografik özellikleri, çocuklarının engel durumları, daha önce afet bilinci eğitimi alıp almadıkları, daha önce afet yaşayıp yaşamadıkları, hangi afeti yaşadıkları, evlerinde afet çantası olup olmadığı, afet planı yapıp yapmadıkları ve toplanma yerini bilip bilmediklerine ilişkin bulgulara ve bunlara ilişkin yorumlara yer verilmiştir. Anket verileri SPSS Statistics 11.5 Programı kullanılarak ve Tanımlayıcı İstatistik (Descriptive Statistic) yöntemi ile analiz edilmiştir.

3.1.Sosyo Demografik Özellikler

Bu bölümde çalışmaya katılan engelli çocuğa sahip ailelerin sosyo demografik özellikleri ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Yapılan çalışmanın anket çalışmasında sosyo demografik özellikler ile ilgili toplam yedi soru bulunmaktadır ve bu soruların cevapları aşağıdaki tablolarla istatistikleştirilmiştir.

TABLO 10: Sosyo Demografik Özellikler

	Yaşınız	Medeni Durumunuz	Cinsiyetiniz	Eğitim Durumunuz	Yaşadığınız Yer	Ekonomik Düzey
Geçerli	72	72	72	72	72	72
Geçersiz	0	0	0	0	0	0

Tablo 10'da da açıkça görüldüğü üzere; çalışmaya gönüllülük esaslı üzerinden toplamda 72 kişi katılmıştır. Çalışmaya katılanların tamamının cevapları incelendiğinde bir çelişki veya hataya rastlanmamıştır. Ayrıca çalışmaya katılanların tamamı sosyo demografik özellikler ile ilgili soruları cevaplamışlardır.

TABLO 11: Yaş

	Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	21-30 arası	18	25,0	25,0
	31-40 arası	30	41,7	66,7
	41-50 arası	22	30,6	97,2
	51 ve üzeri	2	2,8	100,0
Toplam	72	100,0	100,0	

Tablo 11’de çalışmamıza katılan engelli bireye sahip ailelerin anketi dolduran bireylerinin yaş aralıkları gösterilmektedir. Tablo 2’ye bakıldığında çalışma anketini dolduran engelli bireye sahip ailelerin 18 tanesi 21-30 yaş aralığında, 30 tanesi 31-40 yaş aralığında, 22 tanesi 41-50 aralığında, 2 tanesi 51 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte çalışmaya katılan bireylerin %25’i 21- 30 yaş aralığında, 41,7’si 31-40 yaş aralığında, %30,6’sı 41-50 yaş aralığında, %2,8’i ise 50 yaş ve üzerindedir.

Tablo 11’in gösterdiği şudur; çalışmamıza katılan engelli bireye sahip ailelerin çocuğunluğunu 31-40 yaş aralığındaki yetişkinler oluştururken, en az 51 yaş ve üzeri kişilerin katıldığını görmekteyiz.

TABLO 12: Medeni Durum

	Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Evli	49	68,1	68,1
	Bekar	19	26,4	94,4
	Boşanmış	4	5,6	100,0
Toplam	72	100,0	100,0	

Tablo 12’de çalışmamıza katılan engelli bireye sahip ailelerin anketi dolduran bireylerinin medeni durumları gösterilmektedir. Tablo 3’e bakıldığında çalışmamızın 49 evli, 19 bekar ve 4 boşanmış kişi ile gerçekleştiği dikkat çekmektedir. Öte yandan çalışmamıza katılanların %68,1’i evli iken, %26,4’ü bekar ve %5,6’sı boşanmıştır.

Başka bir deyişle çalışmaya katılan engelli bireye sahip ailelerin büyük çoğunluğunun evli olduğu görülmektedir.

TABLO 13: Cinsiyet

		Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Kadın	55	76,4	76,4	76,4
	Erkek	17	23,6	23,6	100,0
Toplam		72	100,0	100,0	

Tablo 13’te çalışmamıza katılan engelli bireye sahip ailelerin anketi dolduran bireylerinin cinsiyetleri gösterilmektedir. Tablo 4’e bakıldığında çalışmanın anketini dolduran engelli bireye sahip ailelerin 55 tanesinin kadın, 17 tanesinin erkek olduğu dolayısıyla %76,4’ünün kadın, %23,6’sının erkek olduğu görülmektedir.

Bu durumda çalışmaya katılan kişilerin yarısından fazlasının kadın olduğu, neredeyse görtte birlik bir kısmının erkeklerden oluştuğu gözlemlenmiştir.

TABLO 14: Eğitim Durumu

		Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Okur –yazar	1	1,4	1,4	1,4
	İlkokul	5	6,9	6,9	8,3
	Ortaokul	4	5,6	5,6	13,9
	Lise	17	23,6	23,6	37,5
	Lisans	44	61,1	61,1	98,6
	Yüksek lisans	1	1,4	1,4	100,0
Toplam		72	100,0	100,0	

Tablo 14'te çalışmamıza katılan engelli bireye sahip ailelerin anketi dolduran bireylerinin eğitim düzeyleri durumları gösterilmektedir. Tablo 5'i değerlendirecek olursak; çalışmaya katılan kişilerin 1 tanesinin okur yazar, 5 tanesinin ilkököl mezunu, 4 tanesinin ortaokul mezunu, 17 tanesinin lise mezunu, 44 tanesinin lisans mezunu, 1 tanesinin ise yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir.

Buradan yola çıkacak olursak; katılımcıların %1,4 lük kısmı okur yazar kişilerden, %6,9'luk kısmı ilkököl mezunu kişilerden, %5,6'lık kısmı ortaokul mezunu kişilerden, %23,6'lık kısmı lise mezunu kişilerden, %61,1'lik kısmı lisans mezunu kişilerden, %1,4'lük kısmı ise yüksek lisans mezunu kişilerden oluşmaktadır.

Çalışmaya katılan kişilerin büyük çoğunluğunu ve yarısından fazlasını lisans mezunu kişiler oluşturmaktadır.

TABLO 15: Yaşanılan Yer

	Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Köy-Kasaba	7	9,7	9,7
	İlçe	7	9,7	19,4
	İl	45	62,5	81,9
	Büyükşehir	13	18,1	100,0
Toplam	72	100,0	100,0	

Tablo 15'te çalışmamıza katılan engelli bireye sahip ailelerin anketi dolduran bireylerinin yaşamlarının büyük kısmını geçirdikleri yerlerin dağılımı gösterilmektedir. Tablo 8'i inceleyecek olursak; anketi dolduran kişilerin 7 tanesinin yaşamının büyük kısmını köy veya kasabada geçirdiğini, 7 tanesinin ilçede geçirdiğini, 45 tanesinin ilde geçirdiğini, 13 tanesinin ise büyükşehirde geçirdiğini görebiliriz.

Bu halde; çalışmamıza katılan bireylerin %9,7 lik kısmı yaşamlarının büyük kısmını köy veya kasabada geçirmişken, %9,7 si ilçelerde, %62,5'i ilde ve %18,1'i büyükşehirde geçirmiştir. Sonuç olarak çalışma anketini dolduran katılımcıların çoğunluğu yaşamının büyük bir kısmını ilde geçirmiştir.

TABLO 16: Ekonomik Düzey

	Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Çok düşük	1	1,4	1,4
	Düşük	3	4,2	5,6
	Orta	61	84,7	90,3
	Yüksek	6	8,3	98,6
	Çok Yüksek	1	1,4	100,0
Toplam	72	100,0	100,0	

Tablo 16’da çalışmamıza katılan engelli bireye sahip ailelerin anketi dolduran bireylerinin ekonomik durumları gösterilmektedir.

Tablo 16’yı incelediğimizde, çalışmamıza katılan kişilerin 1 tanesi çok düşük gelire sahip olduğunu belirtirken, 3 tanesi düşük, 61 tanesi orta, 6 tanesi yüksek ve 1 tanesi çok yüksek gelire sahip olduğunu belirtmiştir.

Yüzdeler açısından tabloyu incelediğimizde; katılımcıların %1,4’ünün çok düşük gelire sahip olduğu, %4,2’sinin düşük gelire sahip olduğu, %84,7’sinin orta gelire sahip olduğu, %8,3’ünün yüksek gelire sahip olduğu, %1,4’ünün ise çok yüksek gelire sahip olduğu karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmaya katılan engelli bireye sahip ailelerin sosyo demografik özelliklerini belirlemek amacıyla anketler aracılığıyla yöneltilen yedi soruyu toplu olarak değerlendirmek gerekirse; katılımcıların büyük çoğunluğunun (%41,7) 31- 40 yaş arasında, evli (%68,1), kadın (%76,4), lisans mezunu (%61,1), yaşamının büyük kısmını bir ilde geçirmiş (%62,5), ekonomik düzeyini en iyi ifade eden kelimenin ise orta (%84,7) olduğunu belirten kişiler çalışmamızın çoğunluğunu oluşturmaktadır.

Öte yandan çalışmaya katılan engelli bireye sahip ailelerin sosyo demografik özelliklerini belirlemek amacıyla anketler aracılığıyla yöneltilen yedi soruyu toplu olarak değerlendirdiğimizde; katılımcıların azınlığını ise; 51 yaş ve üzeri (%2,8), boşanmış (%5,6), erkek (%23,6), okur-yazar (%1,4) veya yüksek lisans mezunu (%1,4), yaşamının büyük kısmını köy- kasaba (&9,7) veya ilçede (%9,7) geçirmiş olan, ve ekonomik durumunu çok düşük (%1,4) veya çok yüksek (&1,4) şeklinde ifade eden kişiler oluşturmaktadır.

Çalışma anketi Temel Afet Bilinci Eğitimlerine katılan engelli bireye sahip aileler tarafından doldurulduğu için; yukarıdaki tablo bizlere 31-40 yaş arası, orta gelire sahip, lisans mezunu, yaşamının büyük kısmını bir ilde geçirmiş olan evli kadınların afet bilinci ile ilgili farkındalık oluşturduğunu göstermektedir.

3.2. Temel Afet Bilincine Yönelik Sorular

Çalışmanın bu bölümünde gönüllü katılım ve anket ile katılımcılara yöneltilen Temel Afet Bilincine yönelik soruların değerlendirilmesi bulunmaktadır. Bu kapsamda anketin on sekiz soruluk kısmı Temel Afet Bilincine yönelik olmakla birlikte, sorulara verilen cevaplar ışığında değerlendirme yapılmıştır. Veriler SPSS Statistics programı ile istatistikleştirilmiştir.

TABLO 17: Temel Afet Bilinci Soruları

	Geçerli	Geçersiz
Depremden önce	72	0
Depreme hazırlık	72	0
Sabitleme	72	0
Deprem çantası	72	0
Deprem anı	72	0
Bilgi Kartı	72	0
Çök-Kapan-Tutun	72	0
Depremden sonra	72	0
Korunma	72	0
Deprem çantasının yeri	72	0
112	72	0
Okulda deprem anı	72	0
Tahliye sonrası	72	0
Uykuda deprem	72	0
Bilgilendirme	72	0
Eşyaların konumu	72	0
Toplanma noktası	72	0
Güvenli alan	72	0
Toplam	72	0

Tablo 17’de; çalışmaya gönüllülük esaslı üzerinden katılım sağlayan toplam 72 kişi olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılanların tamamının cevapları incelendiğinde bir çelişki veya hataya rastlanmadığı da tabloda gösterilmektedir. Ayrıca çalışmaya katılanların tamamı, boş soru bırakmaksızın temel afet bilinci ile ilgili soruları cevaplamışlardır.

TABLO 18: Deprem Öncesi

		Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Evet	67	93,1	93,1	93,1
	Hayır	0	0	0	0
	Kararsızım	5	6,9	6,9	100,0
Toplam		72	100,0	100,0	

Tablo 18’de çalışma anketinde bulunan “Depremden önce neler yapılması gerektiğini biliyorum” cümlesinin karşılığında katılımcıların evet, hayır veya kararsızım şıklarından birini işaretlemeleri beklenmiştir.

Tablo 18’e bakıldığında çalışmaya katılan kişilerin 67 tanesi depremden önce neler yapılması gerektiğini bildiğini, 5 tanesi ise bilmediğini ifade etmiştir. Katılımcıların hiçbiri hayır şikkını işaretlememiştir. Bu durum depremden önce yapılması gerekenlerle ilgili tüm katılımcıların bir fikrinin olduğunu göstermektedir.

Ayrıca katılımcıların %93,1’i depremden önce alınması gereken önlemleri bildiğini söylerken, yalnızca %6,9’u kararsız olduğunu belirtmiştir.

TABLO 19: Depreme Hazırlık

		Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Evet	68	94,4	94,4	94,4
	Hayır	0	0	0	0
	Kararsızım	4	5,6	5,6	100,0
Toplam		72	100,0	100,0	

Tablo 19’da çalışma anketinde bulunan “Depreme nasıl hazırlanmam gerektiğini biliyorum” cümlesinin karşılığında katılımcıların evet, hayır veya kararsızım şıklarından birini işaretlemeleri beklenmiştir.

Tablo 19’a bakıldığında çalışmaya katılan kişilerin 68 tanesi evet şikkını işaretlerken, 4 tanesi kararsızım şikkını işaretlemiştir. Çalışmaya katılan kişilerin %94,4’ü depreme nasıl hazırlanması gerektiğini bildiğini ifade ederken, %5,6’sı bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların hiçbirinin hayır şikkını işaretlememiş olması, katılımcıların her birinin depremden önce bir hazırlık yapılması gerektiği ve bu konuda bilgilerinin olduğunu göstermektedir.

TABLO 20: Sabitleme

	Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Evet	71	98,6	98,6
	Hayır	1	1,4	99,3
	Kararsızım	0	0	100,0
Toplam	72	100,0	100,0	

Tablo 20’de çalışma anketinde bulunan “Okuldaki ve evdeki eşyalarımızı sabitlemeliyiz” cümlesinin karşılığında katılımcıların evet, hayır veya kararsızım şıklarından birini işaretlemeleri beklenmiştir.

Tablo 20’yi inceleyecek olursak; katılımcıların 71 tanesinin evet cevabını verdiğini, yalnızca 1 tanesinin hayır cevabını verdiğini görebiliriz. Bu durumda engelli bireye sahip ailelerin %98,6’sı okuldaki ve evdeki eşyaların sabitlenmesi gerektiğini bilirken, %1,4’ü eşyaların sabitlenmemesi gerektiğini düşünmektedir.

Bu durumda; temel afet bilinci eğitiminde eşyaların sabitlenmesi ile ilgili konunun üzerinde daha fazla durulması gerektiği görülmektedir.

TABLO 21: Deprem Çantası

		Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Evet	62	86,1	86,1	86,1
	Hayır	2	2,8	2,8	88,9
	Kararsızım	8	11,1	11,1	100,0
Toplam		72	100,0	100,0	

Tablo 21’de çalışma anketinde bulunan “Deprem çantasında bulunması gereken malzemelerin neler olduğunu biliyorum.” cümlesinin karşılığında katılımcıların evet, hayır veya kararsızım şıklarından birini işaretlemeleri beklenmiştir.

Tablo 21’e baktığımızda; katılımcıların 62 tanesinin evet cevabını verdiğini, 2 tanesinin ise hayır cevabını verdiğini görüyoruz. Bu durumda katılımcıların %86,1’i deprem çantasına konulması gereken eşyaların neler olduğunu bildiğini ifade ederken,, %2,8’i ise deprem çantasında hangi malzemelerin bulunması gerektiğini bilmemektedir.

Bu halde; katılımcıların bir deprem çantası hazırlamak gerektiği ile ilgili bilgilerinin olduğu açıkça görülmektedir.

TABLO 22: Deprem Anı

		Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Evet	0	0	0	0
	Hayır	71	98,6	98,6	99,3
	Kararsızım	1	1,4	1,4	100,0
Toplam		72	100,0	100,0	

Tablo 22’de çalışma anketinde bulunan “Deprem olduğunda balkona çıkarım” cümlesinin karşılığında katılımcıların evet, hayır veya kararsızım şıklarından birini işaretlemeleri beklenmiştir.

Katılımcıların deprem anı ile ilgili bilgileri hakkında fikir sahibi olabileceğimiz Tablo 13’e baktığımızda katılımcıların 71 tanesinin deprem anında balkona çıkmayacağını, 1 tanesi ise kararsız olduğunu belirtmiştir.

Bu halde; katılımcıların %98,6’sı deprem anında balkona çıkmayacağını, % 1,4’ü ise deprem anında balkona çıkmak hususunda kararsız olduğunu belirtmiştir.

TABLO 23: Bilgi Kartı

		Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Evet	42	58,3	58,3	58,3
	Hayır	18	25,0	25,0	83,3
	Kararsızım	12	16,7	16,7	100,0
Toplam		72	100,0	100,0	

Tablo 23’te çalışma anketinde bulunan “Acil durum bilgi kartının ne işe yaradığını biliyorum” cümlesinin karşılığında katılımcıların evet, hayır veya kararsızım şıklarından birini işaretlemeleri beklenmiştir.

Tabloyu incelediğimizde; katılımcıların 42 tanesinin acil durum bilgi kartının ne işe yaradığını bildiğini ifade ettiğini, 18 tanesinin bilmediğini belirttiğini ve 12 tanesinin kararsız olduğunu görmekteyiz.

Başka bir deyişle katılımcıların %58,3’ü acil durum bilgi kartının ne işe yaradığını bildiğini, %25,0’ının bilmediğini ve % 16,7’sinin kararsız olduğunu görüyoruz.

Bu halde ankete katılım gösteren engelli bireye sahip ailelerin yarısından fazlasının acil durum bilgi kartının ne işe yaradığını bildiklerini söyleyebiliriz.

TABLO 24: Çok-kapan-tutun

	Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Evet	64	88,9	88,9
	Hayır	6	8,3	97,2
	Kararsızım	2	2,8	100,0
Toplam	72	100,0	100,0	

Tablo 24’te çalışma anketinde bulunan “Deprem olurken çok-kapan-tutun hareketini yaparım” cümlesinin karşılığında katılımcıların evet, hayır veya kararsızım şıklarından birini işaretlemeleri beklenmiştir.

Tablo 24’ü incelediğimizde katılımcıların büyük çoğunluğu olan 64 kişinin deprem anında güvenli hareket olarak tabir edilen çok-kapan-tutun hareketini yapacağını ifade ettikleri, 6 tanesinin bu hareketi yapmayacağını ifade ettikleri ve 2 tanesinin kararsız olduğunu belirttiği dikkatimizi çekiyor.

Dolayısı ile katılımcıların %88,9’unun deprem anında çok-kapan-tutun hareketini yapacağını, %6’sının çok- kapan-tutun hareketini yapmayacağını ve %2,8’inin ise kararsız olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 24’te de görüldüğü üzere deprem anında çok-kapan-tutun hareketini yapanların sayısı katılımcıların yarısından fazlasını oluşturmaktadır.

TABLO 25: Depremden Sonra

		Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Evet	1	1,4	1,4	1,4
	Hayır	69	95,8	95,8	97,2
	Kararsızım	2	2,8	2,8	100,0
Toplam		72	100,0	100,0	

Tablo 25'te çalışma anketinde bulunan "Depremden sonra denize girerim" cümlesinin karşılığında katılımcıların evet, hayır veya kararsızım şıklarından birini işaretlemeleri beklenmiştir.

Tabloyu incelediğimizde; Katılımcıların 1 tanesinin depremin ardından denize girmeyi güvenli bulduğu, 69 tanesinin denize girmeyi güvenli bulmadığı ve 2 tanesinin ise kararsız olduğu karşımıza çıkmaktadır.

Bu halde katılımcıların %1,4'ü bu cümle için evet şikkını işaretlerken, %95,8'i hayır şikkını ve %2,8'i ise kararsızım şikkını işaretlemiştir.

TABLO 26: Korunma

		Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Evet	49	68,1	68,1	68,1
	Hayır	8	11,1	11,1	79,2
	Kararsızım	15	20,8	20,8	100,0
Toplam		72	100,0	100,0	

Tablo 26’da çalışma anketinde bulunan “Depremden korunabilirim” cümlesinin karşılığında katılımcıların evet, hayır veya kararsızım şıklarından birini işaretlemeleri beklenmiştir.

Tablo 26’ya bakacak olursak; katılımcıların 49 tanesinin depremde korunabileceğini düşündüğünü, 8 tanesinin depremde korunabileceğini düşünmediğini ve 15 tanesinin ise bu hususta kararsız olduğunu görürüz.

Yani; engelli bireye sahip ailelerin %68,1’i depremde korunabileceğini ifade ederken, %11,1’i depremde korunamayacağını ve %20,8’inin ise depremde korunmak konusunda kararsız olduğu görülmektedir.

TABLO 27: Deprem Çantasının Yeri

	Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Evet	1	1,4	1,4
	Hayır	69	95,8	97,2
	Kararsızım	2	2,8	100,0
Toplam	72	100,0	100,0	

Tablo 27’de çalışma anketinde bulunan “Deprem çantasını dolaba kilitlerim” cümlesinin karşılığında katılımcıların evet, hayır veya kararsızım şıklarından birini işaretlemeleri beklenmiştir.

Tablo 27’yi incelediğimizde katılımcıların yalnızca bir tanesinin deprem çantasını dolaba kilitleyeceğini ifade ettiğini, 69 tanesinin deprem çantasını dolaba kilitlemeyeceğini ifade ettiğini ve 2 tanesinin kararsız olduğunu görüyoruz.

Başka bir deyişle katılımcıların %1,4’ü deprem çantasını dolaba kilitleyeceğini söylerken, %69’unun Kilitlemeyeceğini ve %2,8’inin kararsız olduğunu görüyoruz.

Bu halde katılımcıların % 4,2’lik kısmı deprem çantasını dolaba kilitleyeceğini veya bu konuda kararsız olduklarını ifade ederken, büyük çoğunluğu deprem çantasını dolaba kilitlemeyeceğini ifade etmiştir.

TABLO 28: 112

		Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Evet	66	91,7	91,7	91,7
	Hayır	4	5,6	5,6	97,2
	Kararsızım	2	2,8	2,8	100,0
Toplam		72	100,0	100,0	

Tablo 28’de çalışma anketinde bulunan “Yaralanırsam 112’yi ararım” cümlesinin karşılığında katılımcıların evet, hayır veya kararsızım şıklarından birini işaretlemeleri beklenmiştir.

“Yaralanırsam 112’yi ararım.” cümlesinin karşılığında katılımcıların 66 tanesi evet şikkını işaretlemiş, 4 tanesi hayır şikkını işaretlemişken, 2 tanesi kararsızım şikkını işaretlemiştir.

Bu halde katılımcıların % 91,7’si yaralanması halinde 112’yi arayacağını, % 5,6’sının 112’yi aramayacağını ve % 2,8’inin bu konuda kararsız olduğunu söyleyebiliriz.

TABLO 29: Okulda Deprem Anı

		Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Evet	6	8,3	8,3	8,3
	Hayır	66	91,7	91,7	100,0
	Kararsızım	0	0	0	
Toplam		72	100,0	100,0	

Tablo 29’da çalışma anketinde bulunan “Okulda deprem olursa hemen sınıftan kaçarım.” cümlesinin karşılığında katılımcıların evet, hayır veya kararsızım şıklarından birini işaretlemeleri beklenmiştir.

Tabloyu incelediğimizde; 72 katılımcının 6 tanesinin okulda deprem olması halinde kaçacağı, 66 tanesinin kaçmayacağı ifade edilmiştir. Başka bir deyişle katılımcıların %8,3'ü deprem anında okulu terk edeceğini belirtirken, %91,7'si deprem anında kaçmayacağını ifade etmiştir.

TABLO 30: Tahliye Sonrası

		Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Evet	71	98,6	98,6	98,6
	Hayır	0	0	0	0
	Kararsızım	1	1,4	1,4	100,0
Toplam		72	100,0	100,0	

Tablo 30'da çalışma anketinde bulunan "Depremden sonra dışarı çıktığımda binalardan ve elektrik direklerinden uzak durum" cümlesinin karşılığında katılımcıların evet, hayır veya kararsızım şıklarından birini işaretlemeleri beklenmiştir.

Tabloyu incelediğimizde katılımcıların 71 tanesinin depremden sonra dışarı çıktıklarında binalardan ve elektrik direklerinden uzakta duracaklarını ifade ettiklerini ve yalnızca 1 tanesinin kararsız olduğunu görürüz. Bu halde; katılımcıların çok büyük bir çoğunluğu olan %98,6'lık kısmı depremden sonra dışarı çıktığında binalardan ve elektrik direklerinden uzakta duracaklarını ifade ederken; 1,4'lük kısmı ise kararsız olduğunu belirtmiştir.

TABLO 31: Uykuda Deprem

		Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Evet	63	87,5	87,5	87,5
	Hayır	3	4,2	4,2	91,7
	Kararsızım	6	8,3	8,3	100,0
Toplam		72	100,0	100,0	

Tablo 31’de çalışma anketinde bulunan “Uyurken deprem olursa yatağımın yanına inip kendimi korurum” cümlesinin karşılığında katılımcıların evet, hayır veya kararsızım şıklarından birini işaretlemeleri beklenmiştir.

Tablo 31’e baktığımızda katılımcılardan 63 tanesinin uyurken deprem olması halinde yatağının yanına inerek kendini koruyacağını ifade ettiğini, 3 tanesinin hayır şikkını işaretlediğini ve 6 tanesinin kararsız olduğunu görmekteyiz.

Ankete katılanların % 87,5’i uyurken deprem olması halinde yatağının yanına inerek kendini koruyacağını ifade ettiğini, %4,2’sinin bu davranışı göstermeyeceğini ve %8,3’ünün kararsız olduğunu görmekteyiz.

TABLO 32: Bilgilendirme

		Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Evet	69	95,8	95,8	95,8
	Hayır	3	4,2	4,2	100,0
	Kararsızım	0	0	0	
Toplam		72	100,0	100,0	

Tablo 32’de çalışma anketinde bulunan “Yakınlarımı deprem konusunda bilgilendiririm” cümlesinin karşılığında katılımcıların evet, hayır veya kararsızım şıklarından birini işaretlemeleri beklenmiştir.

Katılımcıların, “Yakınlarımı deprem konusunda bilgilendiririm” cümlesine 69 tanesi evet cevabını verirken, 3 tanesi hayır cevabını vermiştir.

Tablo 32’yi incelediğimizde; katılımcıların % 95,8’inin yakınlarını deprem konusunda bilgilendireceğini belirttiğini, % 4,2’sinin ise yakınlarını deprem konusunda bilgilendirmeyeceğini belirttiğini görüyoruz.

TABLO 33: Eşyaların Konumu

		Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Evet	4	5,6	5,6	5,6
	Hayır	61	84,7	84,7	90,3
	Kararsızım	7	9,7	9,7	100,0
Toplam		72	100,0	100,0	

Tablo 33’te çalışma anketinde bulunan “Yatağımı pencerenin yanına koyarım” cümlesinin karşılığında katılımcıların evet, hayır veya kararsızım şıklarından birini işaretlemeleri beklenmiştir.

Tablo 33’e baktığımızda; katılımcıların yarısından çoğunu oluşturan 61 kişinin yatağını pencerenin yanına koymayacağını, 4 kişinin yatağını pencerenin yanına koyacağını ve 7 kişinin bu konuda kararsız olduğunu görmekteyiz.

Bu halde; katılımcıların %5,6 sı “yatağımı pencerenin yanına koyarım.” Cümlesi için evet şikkını işaretlediğini, % 84,7’sinin hayır şikkını işaretlediğini ve %9,7’sinin ise kararsız olduğunu söyleyebiliriz.

TABLO 34: Toplanma Noktası

		Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Evet	55	76,4	76,4	76,4
	Hayır	13	18,1	18,1	94,4
	Kararsızım	4	5,6	5,6	100,0
Toplam		72	100,0	100,0	

Tablo 34'te çalışma anketinde bulunan "Toplanma noktasının yerini biliyorum" cümlesinin karşılığında katılımcıların evet, hayır veya kararsızım şıklarından birini işaretlemeleri beklenmiştir.

Tablo 34'ü incelediğimizde katılımcıların 55 tanesinin toplanma noktasının yerini bildiğini ifade ettiğini, 13 tanesinin toplanma noktasının yerini bilmediğini ifade ettiğini ve 4 tanesinin kararsız olduğunu görebiliriz.

Bu durumda katılımcıların %76,4'ü toplanma noktasını bildiğini belirtirken, %18,1'inin toplanma noktasını bilmediğini ifade ettiğini ve %5,6'sının ise kararsız olduğunu söyleyebiliriz.

TABLO 35: Güvenli Alan

		Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli	Evet	3	4,2	4,2	4,2
	Hayır	65	90,3	90,3	94,4
	Kararsızım	4	5,6	5,6	100,0
Toplam		72	100,0	100,0	

Tablo 35'te çalışma anketinde bulunan "Deprem anında banyo ve tuvalete sığınırım" cümlesinin karşılığında katılımcıların evet, hayır veya kararsızım şıklarından birini işaretlemeleri beklenmiştir.

Tablo 35'i incelediğimizde; ankete katılan kişilerin 3 tanesinin deprem anında banyo ve tuvalete sığınacaklarını ifade ettiklerini, 65 tanesinin deprem anında banyo ve tuvalete sığınmayacağını ifade ettiklerini ve 4 tanesinin kararsız olduğunu görmekteyiz.

Bu halde katılımcıların %4,2'si deprem anında banyo ve tuvalete sığınacağını ifade ederken, %90,3'ü deprem anında banyo ve tuvalete sığınmayacağını kaydetmiştir ve katılımcıların %5,6'lık kısmı ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, “Çalışmanın Hipotezleri” bölümünde yer alan hipotezlerin değerlendirilmesi, çalışmanın bitiminde elde edilen sonuçlar (çıktılar) ve bu alanla ilgili çalışma boyunca edinilen gözlemler ışığında birtakım öneriler yer almaktadır.

Çalışmanın hipotezlerinde ve amacında söz edilen afetin öncesinde verilen eğitimin önemi, çalışmanın uygulanması aşamasında hem çalışma anketine gönüllü katılımın oranı, hem anketlerdeki temel afet bilinci bilgi sorularına verilen cevaplar incelendiğinde bir kez daha anlaşılır hale gelmektedir. Engelli bireye sahip aileler olası bir afet öncesinde hangi önlemleri almalılar, afet anında nasıl bir davranış sergilemeliler ve afet sonrasında neler yapmalılar gibi soruların cevaplarını ancak temel afet bilinci eğitimiyle ve bunun da evvelinde afetler hakkında bilinçlenmek ve farkındalık oluşturmak yoluyla edinebilmektedirler.

Hem afet alanının bir çalışanları hem son on yıldır ülkemizde yaşanan afetlerin öncesinde ve sonrasında ilgili kurumların düzenledikleri raporları değerlendirerek hem de engelli ailelerle yürütülen bu çalışmaya bakarak bir sonuca varmak mümkündür. Öyle ki; engellilerin afet eğitiminde öne çıkan kavramlar; afet bilinci, engellilik, müdahale kapasitesi, engellilerin tespiti, engellilerin ihtiyaç tespiti, engellilerin yaşam alanları, engellilerin farkındalık seviyesi, engellilerin yanı sıra ikamet ettiği yerde veya iş yerinde ya da bulunulan sosyal ortamda bir engelli olan kişilerin bu konudaki duyarlılık düzeyleri, kendi kendine yetebilirlik, afet sırası engelliler için güvenli davranış, dezavantajlı gruplar, zarar azaltma, kapasite geliştirme, iyileştirme, koordinasyon, bilgi akışı gibi kavramlardır. Bu kavramların üzerinde hassasiyetle durmak ve bu konudaki çalışmaları profesyonel bakış açısı ile geliştirmek gerekmektedir.

Çalışmamıza katılan bireyler çalışmanın örneklem grubudur, çalışmanın evrenini ise Yalova’da yaşayan engelliler ve aileleri oluşturmaktadır. Yalova’da gerçekleşen afet konulu eğitimlerin bir kısmı engellilere yöneliktir. Yalova İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü’nün “Engellilere Yönelik Afete Hazırlık Eğitim Programlarının Oluşturulması ve Uygulanması Projesi” Raporunda, proje kapsamında 2503 kişinin (tamamı engelli bireye sahip aile veya engelliler) eğitim aldığı yönünde bir bilgiye yer verilmektedir.

Çalışma anketinde yer alan temel afet bilinci bilgi sorularının tamamı incelendiğinde açıkça görülmektedir ki; engelliler veya aileleri her ne vesile ile olursa olsun afetler konusunda bilgilendirilmişlerdir.

Çalışma anketinde bulunan yedi soru engelli çocuğa sahip ailelerin sosyo demografik durumları hakkında bilgi edinebileceğimiz sorulardır. Bu sorulara verilen cevaplar incelendiğinde; katılımcıların büyük çoğunluğunun (%41,7) 31- 40 yaş arasında, evli (%68,1), kadın (%76,4), lisans mezunu (%61,1), yaşamının büyük kısmını bir ilde geçirmiş (%62,5), ekonomik düzeyini en iyi ifade eden kelimenin ise orta (%84,7) olduğunu belirten kişiler çalışmamızın çoğunluğunu oluşturmaktadır.

Çalışmanın temel hipotezinde de söz edildiği gibi; engelli çocuğa sahip ailelerin temel afet bilinci eğitimi almamış olmaları; olası bir afet halinde gerçekleşmesi gereken uygulamalar ve davranış biçimlerini bilmiyor olmaları ve can ve mal kayıpları yaşama risklerinin yüksek olmasına sebep olmakla birlikte, engelliler ve engelli çocuğa sahip ailelerin afetin doğuracağı olumsuz sonuçlarla da başa çıkmak hususunda dezavantajlı konuma geçtikleri görülmektedir.

Bu anlamda çalışmanın alt hipotezlerinde de belirtildiği üzere; olası afetlerin öncesinde koruyucu ve önleyici bilgiler içeren temel afet bilinci eğitimlerini almanın önemi yadsınamaz. Ayrıca engel türlerine göre ayrı ayrı değerlendirme yapmak ve her engel türünün ihtiyacına yönelik temel afet bilinci eğitim modülleri oluşturmak hatayı önem taşımaktadır.

SONUÇLAR

Türkiye’de afet planlamasında 1999 depremi sonrası gelişmeler yaşansa da hala istenilen düzeyde bir sistem kurulamamıştır. Ülke olarak afet planlamamız, gelişmiş ülkeler düzeyine ulaşamamıştır. Burada en önemli nedenin halkımızın afetleri yaşadktan sonra giderek duyarsızlaşması ve gereken tedbirleri almada gayret gösterememesi dikkat çekmektedir. Bunun yanında devlet politikalarında afet yönetiminin yeterince yer bulamaması da sorgulanması gereken bir durum olarak düşünülmektedir.

Engeli bulunmayan kişilerin çevrelerindeki engellilerle ilgili bilgi sahibi olmamaları, onlarla nasıl iletişim kuracakları konusunda endişe taşıyor olmaları, bunlarla birlikte toplumdaki engellilere karşı duyarsız sayılabilecek anlayış ve algılar, çalışmanın sürekliliği açısından sorun oluşturmuştur. Bu sorun çalışmanın en önemli sonuçlarından biridir.

Çalışma süresince dikkati çeken bir başka husus şüphesiz ki kamu kurum ve kuruluşların engelliler ve engellilik algılarının insani boyutta değil, kanunlar boyutunda algılanıyor olmasıdır. Bu anlayış ve algı bütün kamuda işlemlerin uzamasına ve engellilerin çeşitli zorluklarla karşılaşmalarına sebep olmaktadır.

Çalışmanın uygulanması sırasında verilen Engellilere Yönelik Temel Afet Bilinci Eğitimleri, özellikle engellilerin kavrama yeteneklerini geliştirebilmek amacıyla simüle edilmiştir. AFAD’ın uhdesinde bulunan “Gezici Deprem Tırı” vasıtasıyla verilen eğitimler öncesinde, araç içerisinde çeşitli büyüklükteki depremlerin algılanabilmesi için sarsıntı oluşturulmuştur. Bu sarsıntının fiili olarak kişilere yaşatılmış olması şifaen verilen deprem bilgisinden daha etkili ve anlamlı olmuştur. Mefhum olarak depremi anlamaya çalışmaktansa, depremin ortaya çıkardığı ses ve sarsıntıyı tecrübe etmek, katılımcıların olası bir afette nasıl hareket edecekleri hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamıştır.

Çalışma sırasında; olası bir afet halinde hizmet verecek olan AFAD personelinin engelliler, engellilik, engelliliğin doğurabileceği dezavantajlar gibi konular ile ilgili eğitimler almadıkları gözlemlenmiş, kendilerini bu alanda geliştirmek hususunda herhangi bir kurumun çalışma yapmadığı dikkat çekmiştir.

Çalışma boyunca engelliler ve aileleri ile iletişim kurmada herhangi bir zorluk yaşanmamış olup, aile bireylerinin kendi ailelerindeki engellilerin dışında diğer engelli bireylere de yardım etme konusunda hevesli ve istekli oldukları birebir görüşmelerde ortaya çıkmıştır.

Engelli bireye sahip ailelerin çoğunluğunun, çalışmaya gönüllü olarak katılmak istemeleri, engellilerin yararına olacak afet konusunda yapılması planlanan farklı çalışmalarda da aktif rol alacaklarını göstermektedir ki bu durum ailelerin ve engellilerin hayatın içerisinde her durumda kendi kendilerine yetebilmeleri konusunda önemli olduğu sonucunu doğurmaktadır.

ÖNERİLER

Afet alanında hizmet veren AFAD personelinin periyodik olarak engelliler ve aileleri ile görüşmeler yapmaları, tıpkı aile hekimliği sisteminde olduğu gibi engelli bireye sahip aileler ile ilgili bilgi sahibi olmaları ve engel durumları, aile ferdi sayısı, ekonomik gelirleri, ikamet bilgileri gibi konularda bilgileri sürekli olarak güncellemeleri gerekmektedir.

Diğer öğrencilerle bir arada eğitim gören engellilerin özellikle okul saatlerinde bir afetin gerçekleşmesi ihtimaline karşın ayrıca bilgilendirilmelerinin sağlanması ve okulda gerçekleşecek bir afet halinde engeli bulunmayan diğer öğrencilerden hangilerinin kendilerine yardımcı olacaklarını bilmeleri gerekmektedir.

Özellikle afet riski taşıyan bölgelerde hizmet veren kamu kurumlarının, afetle ilgili çalışma yapıyor olsun veya olmasın, kuruma herhangi bir sebeple başvuru yapan engelli bireyi tespit edip, o kişi ile ilgili bilgileri bir havuzda toplaması önemli bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Devletin olası bir afette arama kurtarma çalışması yapacak olan birimlerinin ivedilikle engellilerin güncel ikamet adresleri hakkında bilgi sahibi olup, coğrafi bilgi sistemlerine bu bilgileri işlemeleri ve olası bir afet halinde engellilerin bulunması olası noktaları kısa sürede tespit edebilmeleri gerekmektedir.

Devletin tüm kurumları ile ortak şekilde gerçekçi çalışmalar yürütmek suretiyle afetler ve engelliler konusunda çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Ülkemizde afet yönetimi noktasında engellilerin dezavantajlı gruplar olarak ihtimam gösterilerek incelenmesi, gerek afet öncesi gerek afet sırası ve sonrası planlamalarda ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir.

Afet mevzuatı incelendiğinde 2009 yılına kadar dağınık bir sistemin 2009 yılından sonra merkezi bir yapıda tek çatı altında faaliyetine devam etmesi önemli bir gelişmedir. Buradan hareketle engelli bireylerin de diğer bireyler gibi afet öncesinde alınacak önlemlerle ve eğitimlerle en az diğer bireyler kadar afete hazırlıklı olmaları gerekmektedir.

Bir afet anında engeli bulunmayan kişilerin dahi ne kadar zorlandıkları göz önünde bulundurulduğunda afet anında engelli olan bireylerin ayrıca değerlendirilmesi ve yardım edilmesi gerekmektedir. Literatürde afetler sağlıklı bireyler için dahi hayatlarının en travmatik olayları arasında gösterilirken engelli bireyler için aşılmaz duvarlar halini almaktan çıkarılmalıdır.

Sosyo-demografik bilgiler ışığında yapılan bu çalışmada engellilerin afetlere hazırlık düzeylerinin oldukça düşük olduğu gerek Milli Eğitim müfredatı ile gerek AFAD'ın eğitimleri ile gerekse halk için yürütülecek farkındalık çalışmaları ile bu alanda bilinç oluşturmak gerekmektedir.

Engelli bireylerin hayatlarını kolaylaştırmak, onların afet ve acil durum risklerine karşı bilgi ve farkındalık düzeyinin artmasını sağlamak, karşılaşılabilecekleri afet ve acil durumlar karşısında kendi güçlerinin farkına varmalarını ve sorun çözme kapasitelerini artırmak şüphesiz ki çok önemli olacaktır.

Doğal afetler önceden bilinemese de tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de koruyucu önleyici çalışmalara yönelmeli afet öncesinde alınması gereken önlemler ile ilgili ve afetler ile ilgili eğitim, bilinçlendirme ve farkındalık oluşturma çalışmaları artırılmalıdır.

Bilinçli bir hale gelen engelliler kadar engeli olmayan kişilerin de olası bir afet anında ve sonrasında çevrelerinde bulunan engelli vatandaşlara yardımcı olmaları oldukça önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple gerek engeli olmayan kişiler gerekse engellilerin yakınlarında yaşayanlar, aileleri veya onlara bakmakla yükümlü olan kişilerin de temel afet bilinci konusunda donanımlı olmaları gerekmektedir.

Afetler engellenemese de alınacak önlemlerle birlikte can ve mal kaybını en aza indirmek mümkündür. Bu nedenledir ki eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları daha sık ve düzenli hale getirilmelidir.

Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının değerli katkıları ile çeşitli kampanyalar düzenlenmeli ve tüm halk bilinçlendirilmelidir. Bu noktada gerek sosyal medya araçları gerekse yazılı ve görsel basın aracılığı ile çeşitli çalışmalar yürütülmelidir.

Engelli bireyler için kolay ulaşılabilen afet eğitim modülleri alanında uzman kişiler ve meslek elemanlarınca hazırlanmalı, engellilik alanında çalışan sivil toplum örgütleri, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, AFAD ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Politikalar Bakanlığı ortaklığı ile her engelliye buldukları yörenin afet riskine göre eğitimler verilmeli, uygulama aşamasında tatbikatlar gerçekleştirilmelidir.

Engelli bireylerin evlerinde, okullarında ve çalışma alanlarında onların olası bir afet sonrasında kolaylıkla tahliye olmalarının yolları araştırılıp açılmalı, bu noktada engeli olmayan bireylere bilgiler aktarılmalıdır.

Engelliler acil durumlar ve afetler karşısında kimseye ihtiyaç duymadan, güçlük yaşamadan kendi güçlerinin ve becerilerinin farkına vararak afetlere karşı daha bilinçli ve dirençli kişiler haline getirilene dek gerekirse mevzuat çalışmaları bağlamında çeşitli girişimler yapılmalıdır.

Afetlerde en çok zarar görebilecek grupların arasında yer alan engelliler ile ilgili çeşitli çalışmaların yapılması ülkemizin afet yönetimi kapasitesi açısından daha aktif ve verimli hale gelmesi demektir ki bu da kalkınmaya katkı sağlayacak önemli hususların arasında yer almaktadır.

Bulduğumuz illerde özel desteğe ihtiyaç duyan kişilerin ihtiyaçları, özellikleri, kimlik bilgileri, adreslerinin bulunduğu veri tabanları oluşturulmalı ve bu veri tabanından hareketle afet sonrasında etkin müdahale profesyonel ekiplerce öncelik ve ivedilikle sağlanmalıdır.

Afet durumunda engelli bireylerin özel ihtiyaçlarının bilinmesi amacıyla profesyonel ekiplere gerekli eğitimler verilmeli ve her biri gerekli donanıma sahip halde alana çıkmalıdır.

Engel düzeyi yüksek olan kişilerin afetlerden korunabilmeleri ve afetler sonrasında yapabilecekleri ile ilgili engelli yakınları bilinçlendirilmelidir.

Engellilerin ve ailelerinin olası bir afet sonrasında enkaz altında kalmaları halinde ne gibi davranışlar geliştirmeleri gerektiği, profesyonel ekiplerin hangi sürede kendilerine ulaşmalarının beklendiği konularında bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır.

Çalışmanın amacında sorulan bir soruda; “Engellilere eğitim veren meslek personeli engellilik ve engellilikle yaşam, engelliler ve aileleri ile iletişim konularında özel bir eğitime tabi tutulmalı mıdır?” gibi bir konu dikkat çekmektedir. Yalova İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü’nün uyguladığı “Engellilere Yönelik Afete Hazırlık Eğitim Programlarının Hazırlanması ve Uygulanması Projesi” kapsamında da bir örneğini görebileceğimiz gibi; engellilere ve ailelerine Temel Afet Bilinci Eğitimi verilmeden evvel bu eğitimi verecek ilgili personele; “engellilik nedir, sebepleri nelerdir, türleri nelerdir, engellilik yaşayan bireylerle iletişim, engellilerin aileleri ile iletişim, engellilerin belli başlı ihtiyaçları vs..” konulu eğitimler verilmeli ve engellilikle ilgili çeşitli bilimsel çalışmaların içerikleri ve sonuçları aktarılmalıdır. Engellilerin afet eğitimlerinin daha başarılı hale getirilmesi için önceden bilgi sahibi olan personelin iletişim açısından sorun yaşamayacaktır.

Engelli bireye sahip ailelere depremi simüle ederek anlatmış olmanın onların üzerinde etkili olduğu sonucunun çıkması, engellilik ve afet alanında bilişim teknolojilerinin daha etkin bir şekilde kullanılması ve farklı eğitim materyallerinin bu yönde hazırlanması gerektiğini ortaya koymuştur.

Bütünleşik afet yönetim sisteminin de getirmiş olduğu algı ile engelliler için ayrı bir eğitim sistemi oluşturulmuş olsa dahi, engellilerin ve ailelerinin herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmamalarını sağlamak amacıyla; hali hazırda var olan temel afet bilinci eğitimlerinin içerisine dezavantajlı gruplarla ilgili bilgilendirmeler de eklenmelidir. Böylelikle tüm eğitim katılımcıları da engellilerle afete hazırlık aşamalarına dâhil edilmiş olacaktır ve toplumda farkındalık oluşması sağlanmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- AFAD, (2014). *Türkiye Afet Farkındalığı ve Afetlere Hazırlık Araştırması*.
- AFAD, (2014), *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Yayınları, Ankara
- AFAD, (2014) Temel Afet Bilinci Çalışma Raporu, Ankara
- AFAD, (2017), 2017 Faaliyet Raporu, Yalova
- AFAD, (2018), Brifing, Yalova
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2014) "*İlk 72 Saat*", "*Birey ve Aileler İçin Afet Bilinci Eğitimi-I Yayın Seti*.
- Afet Yönetim Merkezi, (2007), Faaliyet Raporu, Yalova
- AKDAĞ, E. ;(2002), *Mali Yapı ve Denetim Boyutlarıyla Afet Yönetimi*, 1. Baskı, Sayıştay Başkanlığı Yayınları, Ankara
- Başaran, S., (2007) *Özürülülerin Toplumsal Bütünleşmesinde Yerel Yönetimlerin Önemi, Sosyal Politikalar Dergisi*, S. 2.
- Başbakanlık Özürülüler İdaresi Başkanlığı ve DİE Aralık 2002, *Özürülüler Araştırması Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine ek 3447 sayılı Sakat Kişilerin Hakları Bildirisi'nin 1. maddesi*.
- Blau, J. & Abramovitz, M. (2003). *Social Welfare Policy*, New York, Published by Oxford University Press, Inc.198 Madison Avenue.
- Care of the dead in disasters. Available at: http://www.wpro.who.int/media_centre/fact_sheets/fs_20061207.
- Corbett, J. (1994). *Exploring the relationship between disability*. Politics and Gay Pride. Disability and Society, 9, 343-357
- Devlet İstatistik Enstitüsü-Özürülüler İdaresi Başkanlığı, *Türkiye Özürülüler Araştırması 2002*, s. 2
- ERTÜRKMEN, C. ; (2006), *Afet Yönetimi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Fritz, C.E. (1961) Disaster, iç. *Contemporary Social Problems* (R. Merton ve R. Nisbet Ed.), New York: Harcourt, Brace and World Inc
- GİRGİN, C. (2003) , *İşitme Engelli Çocukların Eğitimine Giriş*, s.40
- Hepimiz İçin *ABC Afete Hazırlık El Kitabı*, Kandilli Rasathanesi
- <http://tdkterim.gov.tr/> , Erişim Tarihi: 20.01.2017
- <https://www.afad.gov.tr/tr/4153/Engelliler-Haftasi-nda-AFAD-dan-Farkindalik-Videolari>, Erişim Tarihi: 10.12.2018
- <http://www.beyazay.org.tr/> , Erişim Tarihi: 20.02.2017
- <https://afadem.afad.gov.tr/tr/24563/Afet-Farkindalik-Egitimi> , Erişim Tarihi: 10.12.2018
- [www.tofd.org.tr.](http://www.tofd.org.tr/) , Erişim Tarihi: 21.02.2017
- [http://orgm.meb.gov.tr/Mevzuat/573.htm.](http://orgm.meb.gov.tr/Mevzuat/573.htm) , Erişim Tarihi: 21.02.2017
- <http://www.unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=54> , Erişim Tarihi: 21.02.2017
- <http://www.kurtaran.org/tag/temel-afet-bilinci-egitimi/> , Erişim Tarihi: 21.02.2017

- Ife, J. (2008). *Human Rights and Social Work: Towards Right-Based Practice*. Sidney: Cambridge University Pres
- Jalali, R. (2002) *Civil Society and the State: Turkey After the State. Disasters*, 26:120-139
- KADIOĞLU, M., (2012) *Afet Yönetimi*, Marmara Belediyeler Birliği, s:65
- KARASAR, N., (2005) *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayınları, Ankara.
- KOCA, C., (2010) *Dünya Engelliler Vakfı Engelsiz Şehir Planlaması, Bilgilendirme Raporu*.
- Komisyon, (2002) *Otistik Çocukların Eğitiminde Aile El Kitabı*, MEB, Ankara.
- Newton, R., Ormerod, M. ve Thomas, P. (2007). *Disabled people's experiences in the workplace environment in England*. Equal Opportunities International, 26(6), ss. 610-623.
- Olağandışı Durumlarda Yaşamı Sürdürme Kitapçığı*, Başbakanlık AFAD
- Özgüven B. , (2006), İlköğretim öğrencilerine verilen temel afet bilinci eğitiminin bilgi düzeyine etkisi. [Yüksek Lisans Tezi] Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Özsoy, Y., Özyürek, M., Eripek, S., *Özel Eğitime Giriş*
- ÖZTÜRK, Mustafa, (2011) *Türkiyede Engelli Gerçeği*.
- Öztürk, M., *Hayata Dokunuş*, s.14
- Rioux, M. H. (1994). *New research directions and paradigms: disability is not measles*. Rioux, M. H., Bach, M. ed. *Disability is not Measles: new research paradigms in disability*, North York, Roehrer Institute
- Robertson, B. A. (1998). *Disability community and pride*. (Ed.) Lynn Schlesinger and Diane Taub, *Syllabi and instructional materials for teaching sociology of disabilities* (pp. 30–35). Washington D.C.: American Sociological Association.
- SAYIM, F., (2015), *Sosyal Bilimlerde Araştırma ve Tez Yazım Yöntemleri*, s.15
- Seyyar, A., *Sosyal Siyaset Açısından Özürlülüğe Karşı Mücadele*, s. 41.
- Shakespeare, T. (1994). *Cultural representation of disabled people; dustbins for disavowal*. *Disability and Society*, 9, 283-300
- Sosyal Hizmet Sempozyumu, (1999), *Grup Çalışması*, Hacettepe Üniversitesi , s.289
- Steven Fink, (1986), *Crisis Management Planning for the Inevitable*. New York: Amacom, s.1.
- T.C. Başbakanlık, ÖZİDA, (1999) I. Özürlüler Şurası: Özürlülerle İlgili Yönetim ve Örgütlenme; Özürlülerle İlgili Sosyal Politika Yönetim ve Örgütlenme *Komisyon Raporu*, Ankara, 29.11- 02.12.1999, s.74. (aktaran Dalbay 2009: 36)
- TC Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, *Özürlüler Kanunu ve İlgili Mevzuat Kitabı*, s. 6.
- United Nations, Department of Humanitarian Affairs, 1992. *Internationally Agreed Glossary of Basic Terms Related to Disaster Management*. (DNA/93/36). United Nations. Geneva.
- WFOT (2007), *WFOT's Disaster Preparedness & Response: Information & Resource Package*
- World Health Assembly Resolution, (2001), *International Classification of the Functioning of Disability and Health*,

Yalova AFAD, (2016- 2017)*Engellilere Yönelik Afete Hazırlık Eğitim Programlarının Hazırlanması ve Uygulanması Projesi Raporu.*

Yalova AFAD, (2018), TAMP Çalışma Faaliyet Raporu, Yalova

Yalova Kriz Merkezi (1999), Arşiv Kayıtları, Yalova

5902 Sayılı Afet vce Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında *Kanun*

7269 Sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair *Kanun*

ÖZGEÇMİŞ

Ezgi YALÇIN İLHAN, 1984 yılında Ankara'nın Çankaya ilçesinde doğdu. İlkokulu ve ortaokulu Ankara'nın Çankaya İlçesine bağlı Bahçelievler, Emek semtinde Hamdullah Suphi İlköğretim Okulu'nda tamamladı. Lise öğrenimini Ankara Kılıçarslan Lisesi Yabancı Dil Ağırlıklı Bölümde tamamlayan İLHAN, 2003 yılında Hacettepe Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümünde lisans eğitimine başlamış, 2008 yılında tamamlamıştır. 2014 yılında Anadolu Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu'nu tamamlayan İLHAN, 2015 yılında Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Bölümünde master eğitimine başlamıştır.

EKLER

EK 1: Anket Formu

Bu anket formu “Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Temel Afet Bilincine Yönelik Bir Çalışma (Yalova Örneği)” adlı yüksek lisans tezinin araştırmasına katkı sağlaması amacıyla hazırlanmıştır. Anket formundaki sorulara doğru cevap vermeniz, çalışmanın sağlıklı bir sonuca ulaşması açısından çok büyük önem taşımaktadır.

Çalışmama katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

1)Adınız Soyadınız :

2)Yaşınız : 16 ve daha küçük
16-20
21-30
31-40
41-50
51 ve üzeri

3)Medeni Durumunuz: Evli Bekar Boşanmış

4)Cinsiyetiniz : Kadın Erkek

5)Eğitim Durumunuz : Okur-yazar
İlkokul
Ortaokul
Lise
Lisans
Yüksek Lisans
Doktora

6)Yaşamınızın büyük bölümünü nerede geçirdiniz?

Köy- Kasaba İlçe İl Büyükşehir

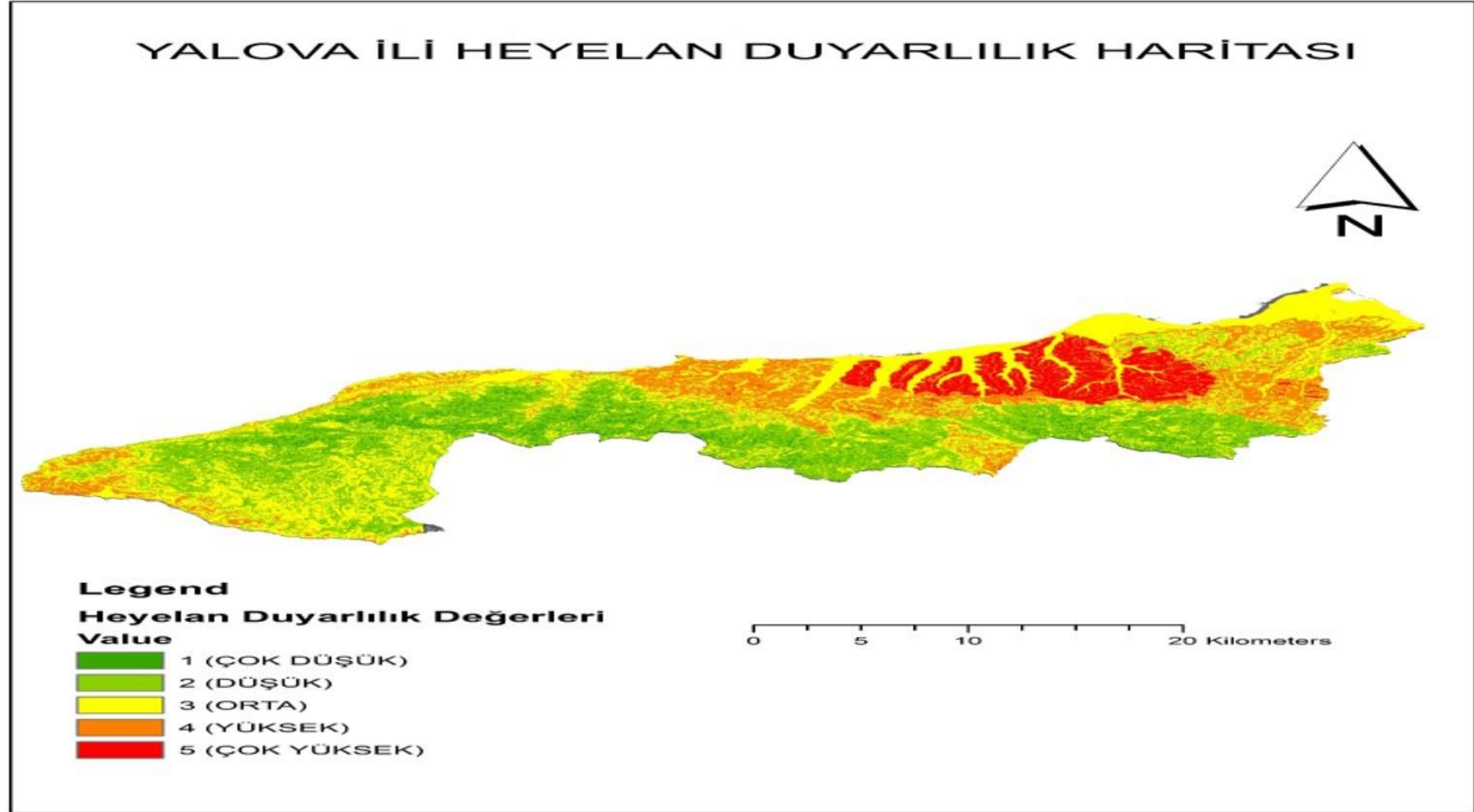
7)Sizce aşağıdaki seçeneklerden hangisi ekonomik düzeyinizi daha iyi ifade etmektedir?

Çok Düşük
Düşük
Orta
Yüksek
Çok Yüksek

	Evet	Hayır	Kararsızım
Depremden önce neler yapılması gerektiğini biliyorum.			
Depreme nasıl hazırlanmam gerektiğini biliyorum.			
Okuldaki ve evdeki eşyalarımızı sabitlemeliyiz.			
Deprem çantasında bulunması gereken malzemelerin neler olduğunu biliyorum.			
Deprem olduğunda balkona çıkarım.			
Acil Durum Bilgi Kartının ne işe yaradığını biliyorum.			
Deprem olurken çök-kapan-tutun hareketini yaparım.			
Depremden sonra denize girerim.			
Depremden korunabilirim.			
Deprem çantasını dolaba kilitlerim.			
Yaralanırsam 112'yi ararım.			
Okula deprem olursa hemen sınıftan kaçarım.			
Depremden sonra dışarı çıktığımda elektrik direklerinden ve binalardan uzakta dururum.			
Uyurken deprem olursa yatağımın yanına inip kendimi korurum.			
Yakınlarımı deprem konusunda bilgilendiririm.			
Yatağımı pencerenin yanına koyarım.			
Toplanma noktasının yerini biliyorum.			
Deprem anında banyo veya tuvalete sığınırım.			
Belirtmek istediğiniz diğer hususlar:			

EK 3: Heyelan Haritası (Yalova)

EK 4: MTA Diri Fay Haritası (2012)

